

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

zhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Sežani na Krasu, hrvatski na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertol. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L. 24.— Upravništvo v Trstu, ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 26, 27.

V Trstu, dne 1. septembra 1922.

Leto III.

PODOBA IZ SANJ.

O učiteljevi osebnosti smo na učiteljsku marsikaj čuli, posebno o zunanosti učitelja. Čisto resno so nam razlagali, po urah, določenih v urniku seveda, da ne sme biti učitelj niti preveč eleganten, niti preveč zanemarjen, niti po naj-novejšem kroju oblečen, niti ne v staromodni suknji. Če pa se že v božjem imenu obleče kakorkoli, skrbno naj gleda vsaj, da ne bo padal v oči, kakor se pravi. Pomislite, če bi na primer stopil učitelj s cvetko v gumbnici v razred! Koliko pohujšanja bi bilo, česa bi si vsega ne mislila mladež! In pa pozornost! Kako bi bil ves dan pouka izgubljen zaradi one cvetke, kako bi se stopila disciplina kakor sneg na solncu! Kako bi odhajali otroci iz šole brez vsakršne koristi spričo pouka s cvetko! Tako in še drugače so nam razlagali.

Seve, če je že učiteljeva staro- ali novomodna suknja tako usodnega pomena, koliko večji je šele vpliv učitelja samega! Tudi o tem so nam dali mnogo zlatih naukov. Če kdo, mora biti učitelj pravi nadčlovek — ne sicer, kakršnega hoče Zarathustra, ampak nadčlovek svoje vrste: moder kot Salomon, previden ko slepec, ponižen ko jagnje, molčeč ko riba, prizanesljiv, uljuden, skromen, postrežljiv itd. itd. Njegovo oko naj odseva milino, njegovo srce naj kipi samih blagih čustev, njegova roka naj blagoslavlja, njegova stopinja naj prinaša srečo. Tak bi moral biti učitelj, da bi bil vreden one kraljevske plače, ki se mu odmerja za to menito delo v javnosti, tak bi moral biti ali vsaj prizadeval naj bi si z vsemi močmi, da bi se čim bolj približal vzvišenemu idealu!

Šli smo v svet. Šli smo v svet z velikimi resnicami o staro- in novomodni suknji, o milini in blagih čustvih v srcu, z zlatimi nauki o ponižnosti, previdnosti, molčečnosti, z vzvišenim idealom pred malovernimi očmi. Šli smo in živeli v svetu vsak po svoje. Bože moj, drug za drugim smo padali! Nihče ni mogel k idealu, nihče ni dosegel nadčloveka, ponosno izklesanega v velikih urah pozabljenega urnika, nihče se ni dvignil k solncu, ki so nam ga naslikali kakor so vedeli boljše in lepše. Kadar mi je bilo srce prepolno toplote, je pljunil name sosed, kadar mi je oko blestelo, me je udaril prijatelj v obraz, kadar sem odpuščal, so kovali za mojim hrbtom maščevanje. Tako sem taval po svojih

trnjevi poti in čutil, da sem z vsakim korakom dalje od prelepega šolskega ideala in žalost, trpka žalost mi je lila v dušo.

Pa se je uprlo v meni: saj ga ni nadčloveka, saj je nemogoče! ne najdeš ga, ko bi ga iskal v opoldanskem solncu!

Toda glej, komaj sem se zamislil v to bogokletno misel, stoji pred mano ves, kakor bi ga popolnejšega niti v sanjah ne mogel videti. Ne v staro- ne v novomodni suknji, ne mlad ne star, ne preveč častitljiv, a tudi ne, da bi ga zametal, skratka: ves tak, kakršen se je rodil v mojem izmučenem srcu v najbridkejših urah!

— Ali si živ, ali si duh? — ga vprašam v trenutni grozi ter mu zrem v obraz, ki se sveti v mehkem siju.

— Živ sem, takorekoč!

— Iskal sem te, pa sem že obupal, da te najdem! Ali je mogoče? Nikdar ne bi verjel, da je ideal živ in da hodi okoli!

— Ideal? Kaj bi s to besedo...?

In sij v njegovem obrazu se mračí.

— Oprosti, ali ni tvoje srce polno blagih čustev, takorekoč?

Prijateljevo lice je še kalnejše in v dnu očesa mežika nekaj kakor sovraštvo.

— Blagih čustev? Srce? — čujem zatezane besede, ki so vsak trenutek bolj tuje, zlobnejše.

— Govoriva torej o čem drugem! — odvrnem naglo. — Mislil sem... Srečen ti, mirno živiš, uživaš ugled, spoštovan si, dobro ti gre in, kar je glavno, tvoje srce ne pozna dvomov in bojov! Ah, kako je z mano vse drugače, kako sem sebi in vsem drugim v napoto!

Pomilovalno me pogleda tovariš, njegovo oko je za znamenje prijaznejše.

— Da, živi se! Kar se tiče ugleda, se ne morem pritoževati! Kaj pa, tudi taki so, ki te tržejo, takorekoč, ampak večina je spoštljiva, udana in večina je glavno!

Večina? — se zavzamem in nekaj se mi jasni. — To se pravi, da si jim storil veliko dobrega in da je vsaj tvoja stopinja prinašala srečo ljudem? Ali morda ne?

Z lokavim pogledom me ošine tovariš in hkrati čutim, da sem izgovoril nekaj nespoštljivega, nekaj, kar ni bilo na mestu.

— Vidiš, — hitim popravljati, — kakšen velik križ sem. Komaj zinem besedo, že je narobe. Verujmi, nisem te hotel žaliti!

Narahlo in pokroviteljsko pokima prijatelj z glavo in razločno čutim pomen: Vem, kako je s tabo in s tvojim nesrečnim temperamentom, saj so mi že pravili o tem! Ene besede ne postaviš na pravo mesto. Bodi ti odpuščeno!

— Vidiš, — nadaljujem pogumneje, — če se ne motim, sem čital v časniku, da si dobitnik, saj si pred kratkim daroval društvu dve krasni knjigi «Vzgojo in omiko» in «Gospodarski kolar», —

— Ni vredno besede!

— «Simon Gregorčič» se imenuje društvo, ali ne? Gotovo si pevovodja, predsednik in sploh «spiritus agens et movens»?

Z debelimi očmi me prijatelj pogleda.

— Ali blazniš ali kaj? Predsednik?! Pevovodja?! Ali ne vidiš, kakšni so časi? Prišli so me prositi, naj bi se vpisal kot podporni član. Odkrito sem povedal: Vaš prijatelj zmeraj, vsak čas, ampak član, to je nekaj drugega! Tu je treba previdnosti, modrosti takorekoč. In so me razumeli in potrdili: Prav imate, dandanes so drugačni časi! In so odšli spoštljivo! Če bi pa kaj dal za «Simona Gregorčiča», bogve... dandanes...

Komaj vidno namežikne prijatelj s polovico desnega očesa in komaj vidno se zgane okrog njegovih ust.

— Razumem, ti delaš tiho, nevidno in neslišno. Ni slaba metoda, veliko lahko koristi narodu, morda še več, kakor če bi bobnal na vse strani! Pod zemljo torej, takorekoč...

— Bog ne daj! — me prijatelj ustavi, ves nestrpen in razburjen. — Bog ne daj! En samkrat sem si pripel — že dolgo je od tega in kozarček vina je bil kriv pravzaprav — bršljanov listič, majhen, da ga je bilo komaj videti in kakšne reči sem imel potem! Izgovarjal sem se, da sem republikanec, pa je bilo še slabše! Še sedaj nisem gotov in skrbim me, kar se spomnim. Tovariš, — pristavi s tišjim glasom, — gorje ti bo, če te bodo imeli za (še tišje) prevratnika, kakor imajo mene! Gorje tebi, ti rečem!

Prekrižal bi se bil skoro, presunil me je skrivnostni glas.

— Torej vendarle deluješ politično? — vprašam v velikem dvomu, dasi sam ne vem, kaj bi govoril.

— Da, — pravi prijatelj nekoliko negotovo, — ampak v tem smislu, da sem nad strankami. Tako delo je najboljšje za narod in najuspešnejše. Nikjer se ne zameriš, z visokega gledaš doli na vrvež in vse te čišla. Srečaš belega, pa mu poveš odkrito: Tvoja stranka je močna, ampak še to morate ukreniti! Srečaš rdečega: Malo vas je, pa ste odločni, včasih še za znamenje preostri! Srečaš črnega: Dosti vas je, zato morate doseči še tointto za blagor ljudstva! Vidiš, taka je moja politika in koristi več kot ves vaš fanatizem, ki je tako škodljiv, posebno šoli, zakaj...

— Fanatizem? Šoli? — se začudim in preki-

nem. — Kako to misliš? Ne razumem prav, razloži mi nekoliko, prosim te!

— Aha! — vzklikne zmagoslavno prijatelj in zraste še za glavo višje. — Se že vidi! — pravi s svojega nadstrankarskega stališča in se razvema. — Se že vidi, da pedagogike čisto nič več ne poznaš in jo do kraja zanemaraš! Zato tudi nič več ne razumeš o šolskih zadevah, o koristi šole. Vprašam te, o prijatelj, kakšna je tvoja šola, če nisi principiarno nadstrankar?

Tovariš se ustavi in me meri od pete do glave kakor gladiator, ki je končno ulovil nasprotnika v mrežo in ga z enim potegom zleknil po areni. Tesno mi je pri srcu: zdaj pride bodalo! me spreleti.

— Vprašam te, kakšna je tvoja šola, — poudarja ostro besedo, z glasom sodnika iz onostranstva, — če se nisi dvignil v načelne višave nadstrankarstva? Iz samega fanatičnega razburjenja začneš šolo ob deveti mesto ob osmi, končaš ob enajsti namesto opoldne, namesto risanja imaš slovnico, namesto slovnice razlagaš geometrijo. Daš zvezke za spisne vaje in ukažeš, naj pišejo računsko nalogo...

— Daš risanke in ukažeš, naj telovadijo, postaviš globus in rečeš, naj pojejo, — prekinem prijatelja veselo. — Oprosti, prav šalji si, nisem vedel...

— Šalji, kakšna beseda je to? — me ustavi razburjeno. — Resno govorim, nadvse resno! Saj sva se oni dan menila z gospodom nadzornikom! Objel me je, ko je slišal moje mnenje. «Popolnoma vaših misli sem», je dejal, «vi ste izvrsten učitelj! Kako krasna bi bila naša šola, ko bi imeli dosti takih učiteljev, kakor ste vi! Vi ste steber v našem okraju, gospod Komar, midva se tikava odslej». In spet me je objel in poljubil. «Kadar bomo nameščali učiteljstvo, bom rabil tvojih nasvetov», je nadaljeval, «in kadar bodo volitve v okrajni šolski svet... če bodo sploh še... takrat bomo gledali, da prideš... Saj razumeš!» Tako sva se razgovarjala in pretresla vse naše razmere, tudi one v organizaciji, dokler se nisva poslovila, ker je imel gospod nadzornik mnogo posla. Vidiš, prijatelj, to je prava politika, to je resnično delo za narod!

— O učiteljskem društvu sta govorila? — sem vprašal radovedno. — Gotovo se bo gospod nadzornik vpisal kot član? Saj je tudi on kolega!

— Da, kolega — je navdušeno pritrdil prijatelj — kolega, rečem ti, in še kakšen! Samo dvomim, da bi se vpisal!

— Ali je dejal, da se ne bo?

— Ni dejal, ampak tako...

In prijatelj je lahno, komaj vidno namežiknil, da že nisem vedel, ali je sploh namežiknil.

— Aha, ti se boš zbrisal! — pravim naglo in že čutim, kako sem se spet nerodno zaletel.

— Ne, ne bom se! Ampak dve leti sem bil pregledovalec računov in to mi je žal!

— Tudi k zborovanjem boš prihajal, kaj ne! Informiran si, kdo...

Ugriznem se v jezik in umolknem, tovariš pa me pogleda kakor strupen bazilisk.

— Informiran si — nadaljujem jecljaje — informiran, kdaj se nam izplačajo draginjske doklade...

Toda prijatelj me že več ne posluša, mudi me mu, vidim. Komaj ima še časa, da mi da roko, ko se pravzaprav zavem, ga že nikjer več ni.

— Ali je bil živ človek? — mi blisne skozi možgane. — Ali je bil to le fanatizem, ki se je pojavil v mojih izmučenih možganih, ki tako glupo iščejo ideal?

Ves mrzliččen sem taval dalje in se zastonj rudil, da bi dognal, kaj je resnica in kaj je sen. V glavi mi je šumelo, misli so se vile in zapletale, kaos je naraščal, ves omotičen sem postal in sam sebi sem se zasmilil. Šola, organi-

zacija, samouprava, strokovnost, kolegialnost, izvenšolsko delo, vse to se je v divjem vrtincu borilo v moji bolni zavesti ter pritiskalo z vedno večjo težo ob tla moje šibko, od dvomov in bojev razdejjano telo. Z obema rokama sem lovil ravnotežje, opotekajoč se na ravni cesti, po kateri je veselo in brezskrbno sijalo praznično solnce, kakor bi nikjer na vsem svetu ne bilo okrajnih šolskih svetov, inšpekcij in idealov-vzgojiteljev. Skozi to lepo solnce pa me je zrl obraz, ne mlad ne star, ne rejen ne suhljat, ne sočen ne brez barve ter me opazoval z neskončnim pomilovanjem. Spet se je oglasilo v meni vrašanje: Ali je živ človek, ali je duh?

— Živ človek je, — mi odgovarja od nekod, — živ človek je, ali ne vidiš, kako se ti roga?

V praznino strmim in se mučim in skušam razumeti.

Iv. K.

ŠKOLA, UČITELJ I DRUŠTVENI ŽIVOT

II.

Što može da učini učitelj izvan škole? —

Imade učitelja, koji misle, drže li svoju školu u redu, da je već dosta. Istina je! Drži li učitelj školu u redu, učinio je veliki jedan dec svoje dužnosti, ali nije time učinio još dosta, nije time učinio još — ve.

Što je krivo takovu mišljenju učitelja? — Ponajviše **staleško mnenje**.

Škola pak međjutim nastoji, da izadije izvan škole zgrade i zahteva, da vodimo učenika u šetnju poljem i šumom, gorom i dolom; da razgledamo s njime radionice, orudje, razne zbirke, kabinete, botaničke vrtove itd. Ukratko, veli Rousseau: »Najbolja je knjiga svet, a najbolja obuka činjenice i pojavi».

Kako vidite, došlo je u školu i načelo zornosti, koje je pokrenuo Rablais (1483.—1553.) svojim satiričkim romanom: Gargantua i Pantagruel.

Iz toga razvile su se dve težnje: 1. Kao što škola teži za izvan-školskim životom, 2. tako mora da i učitelj teži za većim znanjem, nego li ga je sabrao na učiteljištu.

Učitelj mora da podje u svet, u život i, toga radi treba da spozna socijalne događaje, ili bolje reći, da bude «studiosus» socijalnih prilika.

1. Povest i 2. pedagogija kardinalne su nauke, koje treba da poznaje svaki učitelj.

Koliko je pak učitelja, koji nastoje, da te dve nauke bolje i temeljitije upoznaju? —

Nekoji učitelji, iza ispita zrelosti, ili najviše — iza ispita osposobljenja, ne zanimaju se više za učenje, jer si utvaraju, da znadu već dosta. Drugi, koji su načue već iz škole dosta obrazovani znadu, da učitelju niso dani pogoji za delo v javnosti, ko stopi mlad v življenje». (Tako kaže i naš drug Hreščak o tebi.) Ukratko: ovi drugi su osvedočeni, da ih škola nije znala pripravit i uzgojiti za život.

Stoga je posve opravdan klik druga Hreščaka mladim i mladim učiteljima, neka teže za učiteljskom samoizobrazbom. U tu je svrhu već ustanovljen poseban odsek.

Mladi učitelj, upisan u tom odseku: 1 morat će da se zanima za samoizobrazbu, a 2. uvidet će, da se njegovo znanje ne nalazi na onoj visini, na kojoj je mislio, da jeste; već da mu treba zanimanja za nauku

i temeljitog i marnog učenja, da upozna barem stožerne nauke, koje treba da svaki učitelj danas poznaje.

Program druga Hreščaka ne zadovoljava se samom povešću, već traži, da učitelj prouči **sociologiju**. Tako se je u Sežani postavio temelj akciji o učiteljskoj samoizobrazbi.

A što ćemo mi na to? —

Ne bi li se dalo i medju nama štogod slična provesti? — Mislim, da ne bi loše bilo, kad bi se ova akcija provela kod svih društava organiziranih u našem «Savezu».

Mi osjećamo koliko se novog života unelo u naš «Savez» iza skupštine u Vipavi, a najviše marom druga Hreščaka, koji je znao maknuti naš «Savez» sa mrtve tačke.

Hreščak je ujedno pokrenuo akciju o učiteljskoj samoizobrazbi, koja «nam ni cilj, temveć sredstvo za doseg blaginje stanu in razširjenje kulture».

Da uzmognemo pak širiti kulturu medju ljudstvo, treba da stupimo s njim u doticaj. Samo tako moći će učitelj da se zadubi u dušu naroda i da tu dušu shvati. A «učiteljstvo je poklicano danes bolj kot kedaj, da postane res učiteljstvo ljudstva, kajti človeštvo ni še nikdar tako krvavo potrebovalo krepke vodilne roke. V to svrhu mora pa samo dobiti predvsem jasen pogled v vzmeti, ki gonijo današnju družbo. Poznati moramo socialno strukturo polpreteklega časa, kajti v njej koreninijo vzroki današnjega valovanja. Ko izpoznamo vzroke, nam bo izgled po ciljih jasen in nedvoumen. (Hreščak, Učiteljski List god II. br. 24).

Bude li pak tako zavladała čim veća intimnost izmedju škole i ljudstva, imat će i obuka u školi uspeha. Ujedno će tako učitelj mnogo toga doznati o detetu, videt će ambijenat, u kojemu je to dete uzraslo i živi, te će moći lakše otkriti njegovu dušu.

Učitelj mora da bude — u granicama mogućnosti i — filantrop. Uzor — Pestalozzi. Svakome učitelju morale bi uvek biti pred očima one reči, uklesane na Pestalozzijevu spomeniku: «Ovde počiva Henrik Pestalozzi, spasitelj siromaha u Nemhofu, pučki provednik u Leonardu i Gertrudi, u Štancu otac siročinje, u Burgdorfu i Minhenbuchsen začetnik pučke škole, u Zverdunu uzgajatelj čovečanstva, — čovek, kršćanin, gradjanin, sve za druge, za sebe ništa. Po-

Narahlo in pokroviteljsko pokima prijatelj z glavo in razločno čutim pomen: Vem, kako je s tabo in s tvojim nesrečnim temperamentom, saj so mi že pravili o tem! Ene besede ne postaviš na pravo mesto. Bodi ti odpuščen!

— Vidiš, — nadaljujem pogumneje, — če se ne motim, sem čital v časniku, da si dobronik, saj si pred kratkim daroval društvu dve krasni knjigi «Vzgojo in omiko» in «Gospodarski koledar». —

— Ni vredno besede!

— «Simon Gregorčič» se imenuje društvo, ali ne? Gotovo si pevovodja, predsednik in sploh «spiritus agens et movens»?

Z debelimi očmi me prijatelj pogleda.

— Ali blazniš ali kaj? Predsednik?! Pevovodja?! Ali ne vidiš, kakšni so časi? Prišli so me prosit, naj bi se vpisal kot podporni član. Odkrito sem povedal: Vaš prijatelj zmeraj, vsak čas, ampak član, to je nekaj drugega! Tu je treba previdnosti, modrosti takorekoč. In so me razumeli in potrdili: Prav imate, dandanes so drugačni časi! In so odšli spoštljivo! Če bi pa kaj dal za «Simona Gregorčiča», bogve... dandanes...

Komaj vidno namežikne prijatelj s polovico desnega očesa in komaj vidno se zgane okrog njegovih usten.

— Razumem, ti delaš tiho, nevidno in neslišno. Ni slaba metoda, veliko lahko koristi narodu, morda še več, kakor če bi bobnal na vse strani! Pod zemljo torej, takorekoč...

— Bog ne daj! — me prijatelj ustavi, ves nestrpen in razburjen. — Bog ne daj! En samkrat sem si pripel — že dolgo je od tega in kozarček vina je bil kriv pravzaprav — bršljanov listič, majhen, da ga je bilo komaj videti in kakšne reči sem imel potem! Izgovarjal sem se, da sem republikanec, pa je bilo še slabše! Še sedaj nisem gotov in skrbim me, ka lar se spomnim. Tovariš, — pristavi s tišjim glasom, — gorje ti bo, če te bodo imeli za (še tišje) prevratnika, kakor imajo mene! Gorje tebi, ti rečem!

Prekrižal bi se bil skoro, presunil me je skrivnostni glas.

— Torej vendarle deluješ politično? — vprašam v velikem dvomu, dasi sam ne vem, kaj bi govoril.

— Da, — pravi prijatelj nekoliko negotovo, — ampak v tem smislu, da sem nad strankami. Tako delo je najboljše za narod in najuspešnejše. Nikjer se ne zameriš, z visokega gledaš doli na vrvež in vse te čisla. Srečaš belega, pa mu poveš odkrito: Tvoja stranka je močna, ampak še to morate ukreniti! Srečaš rdečega: Malo vas je, pa ste odločni, včasih še za znamenje preostri! Srečaš črnega: Dosti vas je, zato morate doseči še tointo za blagor ljudstva! Vidiš, taka je moja politika in koristi več kot ves vaš fanatizem, ki je tako škodljiv, posebno šoli, zakaj...

— Fanatizem? Šoli? — se začudim in preki-

nem. — Kako to misliš? Ne razumem prav, razloži mi nekoliko, prosim te!

— Aha! — vzklikne zmagoslavno prijatelj in zraste še za glavo višje. — Se že vidi! — pravi s svojega nadstrankarskega stališča in se razvema. — Se že vidi, da pedagogike čisto nič več ne poznaš in jo do kraja zanemaraš! Zato tudi nič več ne razumeš o šolskih zadevah, o koristi šole. Vprašam te, o prijatelj, kakšna je tvoja šola, če nisi principiarno nadstrankar?

Tovariš se ustavi in me meri od pete do glave kakor gladiator, ki je končno ulovil nasprotnika v mrežo in ga z enim potegom zleknil po areni. Tesno mi je pri srcu: zdaj pride bodalo! me spreleti.

— Vprašam te, kakšna je tvoja šola, — poudarja ostro besedo, z glasom sodnika iz onostranstva, — če se nisi dvignil v načelne višave nadstrankarstva? Iz samega fanatičnega razburjenja začneš šolo ob deveti mesto ob osmi, končaš ob enajsti namesto opoldne, namesto risanja imaš slovnico, namesto slovnice razlagaš geometrijo. Daš zvezke za spisne vaje in ukažeš, naj pišejo računsko nalogo...

— Daš risanke in ukažeš, naj telovadijo, postaviš globus in rečeš, naj pojejo, — prekinem prijatelja veselo. — Oprosti, prav šaljiv si, nisem vedel...

— Šaljiv, kakšna beseda je to? — me ustavi razburjeno. — Resno govorim, nadvse resno! Saj sva se oni dan menila z gospodom nadzornikom! Objel me je, ko je slišal moje mnenje. «Popolnoma vaših misli sem», je dejal, «vi ste izvrsten učitelj! Kako krasna bi bila naša šola, ko bi imeli dosti takih učiteljev, kakor ste vi! Vi ste steber v našem okraju, gospod Komar, midva se tikava odslej». In spet me je objel in poljubil. «Kadar bomo nameščali učiteljstvo, bom rabil tvojih nasvetov», je nadaljeval, «in kadar bodo volitve v okrajni šolski svet... če bodo sploh še... takrat bomo gledali, da prideš... Saj razumeš!» Tako sva se razgovarjala in pretresla vse naše razmere, tudi one v organizaciji, dokler se nisva poslovila, ker je imel gospod nadzornik mnogo posla. Vidiš, prijatelj, to je prava politika, to je resnično delo za narod!

— O učiteljskem društvu sta govorila? — sem vprašal radovedno. — Gotovo se bo gospod nadzornik vpisal kot član? Saj je tudi on kolega!

— Da, kolega — je navdušeno pritrdil prijatelj — kolega, rečem ti, in še kakšen! Samo dvomim, da bi se vpisal!

— Ali je dejal, da se ne bo?

— Ni dejal, ampak tako...

In prijatelj je lahno, komaj vidno namežiknil, da že nisem vedel, ali je sploh namežiknil.

— Aha, ti se boš zbrisal! — pravim naglo in že čutim, kako sem se spet nerodno zaletel.

— Ne, ne bom se! Ampak dve leti sem bil pregledovalec računov in to mi je žal!

— Tudi k zborovanjem boš prihajal, kaj ne! Informiran si, kdo...

Ugriznem se v jezik in umolknem, tovariš pa me pogleda kakor strupen bazilisk.

— Informiran si — nadaljujem jecljaje — informiran, kdaj se nam izplačajo draginjske doklade...

Toda prijatelj me že več ne posluša, mudi se mu, vidim. Komaj ima še časa, da mi da roko in, ko se pravzaprav zavem, ga že nikjer več ni.

— Ali je bil živ človek? — mi blisne skozi možgane. — Ali je bil to le fanatizem, ki se je pojavil v mojih izmučenih možganih, ki tako glupo iščejo ideal?

Ves mrzliččen sem taval dalje in se zastoni trudil, da bi dognal, kaj je resnica in kaj je sen. V glavi mi je šumelo, misli so se vile in zapletale, kaos je naraščal, ves omotičen sem postal in sam sebi sem se zasmilil. Šola, organi-

zacija, samouprava, strokovnost, kolegialnost, izvenšolsko delo, vse to se je v divjem vrtincu borilo v moji bolni zavesti ter pritiskalo z vedno večjo težo ob tla moje šibko, od dvomov in bojev razdejavano telo. Z obema rokama sem lovil ravnotežje, opotekajoč se na ravni cesti, po kateri je veselo in brezskrbno sijalo praznično solnce, kakor bi nikjer na vsem svetu ne bilo okrajnih šolskih svetov, inšpekcij in idealov-vzgojiteljev. Skozi to lepo solnce pa me je zrl obraz, ne mlad ne star, ne rejen ne suhljat, ne sočen ne brez barve ter me opazoval z neskončnim pomilovanjem. Spet se je oglasilo v meni vrašanje: Ali je živ človek, ali je duh?

— Živ človek je, — mi odgovarja od nekod, — živ človek je, ali ne vidiš, kako se ti roga?

V praznino strmim in se mučim in skušam razumeti.

Iv. K.

ŠKOLA, UČITELJ I DRUŠTVENI ŽIVOT

II.

Što može da učini učitelj izvan škole? —

Imade učitelja, koji misle, drže li svoju školu u redu, da je već dosta. Istina je! Drži li učitelj školu u redu, učinio je veliki jedan deo svoje dužnosti, ali nije time učinio još dosta, nije time učinio još — sve.

Što je krivo takovu mišljenju učitelja? — Ponajviše **staleško mnjenje**.

Škola pak međutim nastoji, da izadje izvan školske zgrade i zahteva, da vodimo učenika u šetnju poljem i šumom, gorom i dolom; da razgledamo s njime radionice, orudje, razne zbirke, kabinete, botaničke vrtove itd. Ukratko, veli Rousseau: «Najbolja je knjiga svet, a najbolja obuka činjenice i pojavi».

Kako vidite, došlo je u školu i načelo zornosti, koje je pokrenuo Rablais (1483.—1553.) svojim satiričkim romanom: Gargantua i Pantagruel.

Iz toga razvile su se dve težnje: 1. Kao što škola teži za izvan-školskim životom, 2. tako mora da i učitelj teži za većim znanjem, nego li ga je sabrao na učiteljsku.

Učitelj mora da podje u svet, u život i, toga radi treba da spozna socijalne događaje, ili bolje reći, da bude «studiosus» socijalnih prilika.

1. Povest i 2. pedagogija kardinalne su nauke, koje treba da poznaje svaki učitelj.

Koliko je pak učitelja, koji nastoje, da te dve nauke bolje i temeljitije upoznaju? —

Nekoji učitelji, iza ispita zrelosti, ili najviše — iza ispita osposobljenja, ne zanimaju se više za učenje, jer si utvaraju, da znadu već dosta. Drugi, koji su inače već iz škole dosta obrazovani znadu, da «učitelju niso dani pogoji za delo v javnosti, ko stopi mlad v življenje». (Tako kaže i naš drug Hreščak o sebi.) Ukratko: ovi drugi su osvedočeni, da ih škola nije znala pripremiti i uzgojiti za život.

Stoga je posve opravdan klik druga Hreščaka mladim i mladim učiteljima, neka teže za učiteljskom samoizobrazbom. U tu je svrhu već ustanovljen poseban osek.

Mladi učitelj, upisan u tom odseku: 1. morat će da se zanima za samoizobrazbu, a 2. uvidet će, da se njegovo znanje ne nalazi na onoj visini, na kojoj je mislio, da jeste; već da mu treba zanimanja za nauku

i temeljitog i marnog učenja, da upozna barem stožerne nauke, koje treba da svaki učitelj danas poznaje.

Program druga Hreščaka ne zadovoljava se samom povešću, već traži, da učitelj prouči **sociologiju**. Tako se je u Sežani postavio temelj akciji o učiteljskoj samoizobrazbi.

A što ćemo mi na to? —

Ne bi li se dalo i medju nama štogod slična provesti? — Mislim, da ne bi loše bilo, kad bi se ova akcija provela kod svih društava organiziranih u našem «Savezu».

Mi osjećamo koliko se novog života unelo u naš «Savez» iza skupštine u Vipavi, a najviše marom druga Hreščaka, koji je znao maknuti naš «Savez» sa mrtve tačke.

Hreščak je ujedno pokrenuo akciju o učiteljskoj samoizobrazbi, koja «nam ni cilj, temveć sredstvo za doseg blaginje stanu in razširenje kulture».

Da uzmognemo pak širiti kulturu medju ljudstvo, treba da stupimo s njim u doticaj. Samo tako moći će učitelj da se zadubi u dušu naroda i da tu dušu shvati. A «učiteljstvo je poklicano danas bolj kot kedaj, da postane res učiteljstvo ljudstva, kajti človeštvo ni še nikdar tako krvavo potrebovalo krepke vodilne roke. V to svrhu mora pa samo dobiti predvsem jasen pogled v vzmeti, ki gonijo današnje družbo. Poznati moramo socialno strukturo preteklega časa, kajti v njej koreninijo vzroki današnjega valovanja. Ko izpoznamo vzroke, nam bo izgled po ciljih jasen in nedvoumen. (Hreščak, Učiteljski List god II. br. 24).

Bude li pak tako zavlada čim veća intimnost izmedju škole i ljudstva, imat će i obuka u školi uspeha. Ujedno će tako učitelj mnogo toga doznati o detetu, videt će ambijenat, u kojemu je to dete uzraslo i živi, te će moći lakše otkriti njegovu dušu.

Učitelj mora da bude — u granicama mogućnosti i — filantrop. Uzor — Pestalozzi. Svakome učitelju morale bi uvek biti pred očima one reči, uklesane na Pestalozzijevo spomeniku: «Ovde počiva Henrik Pestalozzi, spasitelj siromaha u Nemhofu, pučki provednik u Leonardu i Gertrudi, u Štancu otac sirotinje, u Burgdoru i Minnenbuchsen začetnik pučke škole, u Zverdunu uzgajatelj čovečanstva, — čovek, kršćanin, građanin, sve za druge, za sebe ništa. Po-

koj njegovu pepelu! Svomu ocu Pestalozziju zahvalni Aargan». Tako neče trebati, da za nas učitelje dođe istom »zenitizam», koji će nas učiniti čovekoljubima i, potaknuti nas, da kao apostoli novog doba, propovedamo: **Čoveka**.

Sve one osobine učitelja treba da budu projektirane v život, — u narod. Učitelj mora da skupno radi i živi životom naroda. Tako će njegova obuka biti interesantnijom. U protivnom slučaju — škola neće moći uplivati na dušu naroda.

Slavni pedagog i protestanski svećenik Thomas Arnold (1795—1842) običavaše reći: «Što više duh moj radi, i što se više vezba na svim područjima politike i morala, to više moj nauk vredi u školi.»

I Arnold beše reformator engleskih škola.

Mnoge su dužnosti učitelja! Dandanas morao bi učitelj, veše no ikad prê, da prati i politiku, a tko je sposoban i komu se čini shodnim, može se i ba-

viti njome. Kao što nas pedagogija upoznaje sa životom deteta, tako nas politika upoznaje sa moralnim životom države.

No, učitelj ne sme pri tome zaboraviti da je uzgajatelj. On mora da bude: učitelj i građanin. On je uzgajatelj naroda. Ujedno pak mora da bude ideal, jer on **stvara duše**.

Da učitelj uzmogne biti takav, treba da bude i sam obrazovan čovek. To će najlakše postići u učiteljskoj organizaciji.

Zato treba da svaki naš(-a) učitelj(-ica) bude organiziran(-a) u našem »Savezu». Ali, to nije dosta! Svakom organiziranom učitelju treba da lebdí pred očima:

1. problem rada u organizaciji, i
2. problem discipline. —

J. Ž. Brežan.

DELOVNA ŠOLA

Kaj je delovna šola? Delovna šola je šola vzgoje do dela. Bistvo te vzgoje moremo pa še-le tedaj do-umeti, če smo si na jasnem o bistvu dela samega. Kaj je tedaj delo? Delo je večen proces med človekom in naravo za nadvladje. Tekom teh bojv je človek, v svojem razvoju, izšel večkrat zmagovalec in to mu je bilo pobuda, da si je v teh neprestanih bitkah spletel vedno novih lavorik.

Produkt teh človeških naporov vemo ceniti najbolje, če primerjamo sedanjega človeka — kateri pa še vedno ni dosegel viška kulture — s prvotnim človekom, živčim na drevesih, v drevesnih duplih in podzemeljskih jamah. Šele tedaj vidimo, kako orjaško, zmagoslavja polno dobo ima človek za seboj; toda za svoj napredek in kulturo se ima zahvaliti edinole produktu dela.

Smoter delovne šole je tedaj vaditi otroka po natančno določenih načrtih s pomočjo gotovih predmetov, proizvajati druge, človeški družbi potrebne predmete, s katerimi naj se človek bolj in bolj vzposablja za vladarja zemlje in narave. Zato pa jemljemo tudi kot merilo kulturne stopnje kakega naroda orodje, katero uporablja pri svojem delu.

Zdi se mi potrebno podati najprej, in sicer zelo na kratko, nekaj splošen pregled o šolstvu tekom raznih dob človeškega razvoja, da nam bo lažje razumeti program delovne šole in pravico do njenega obstoja.

V zgodovini človeškega razvoja razločujemo razne dobe: starejšo in novejšo kameno dobo, bronovo, železno, parno, dobo elektrike s svojim neštetim omrežjem drugih iznajdb itd. Kakšen velikanski napredek med temi posameznimi dobami!

Dandanes se smejemo omejenosti primitivnega človeka, ki si je napravil bat iz kamena, s katerim je šel na lov na divjačino, jo ubil, pojedel in se nato oblekel v njeno kožo; toda le bodimo uverjeni, da se zanamci, od katerih nas bo ločilo toliko tisočletij, kakor nas loči od primitivnega človeka, ne bodo o nas nič laskaveje izražali.

Razvoju dela in temu dosledno, razvoju kulture se mora podvreči vse in tako tudi šola.

Razni časi so zahtevali tudi raznih šol, in sicer le take, kakršne je zahtevala tedanja doba ter v skladu s krajevnimi razmerami in življenjskimi potrebami. Tako n. pr. nikomur izmed nas ne pride na um, da bi se učil kitajščine, ker so nam Kitajci preveč oddaljeni in bi tak trud malo hasnil; ali: obrtna šola v

Mirnu se peča bolj z naobrazbo čevlarske, ona v Solkanu pa z naobrazbo mizarske obrti in ne narobe, in sicer zato, ker je v Mirnu razvita čevlarska, a v Solkanu mizarska obrt.

Tako je n. pr. stari vek, vek suženjstva, predstavil one dobe, v kateri se je telesno delo smatralo kot nekaj nevrednega za plemenitega človeka in to je čisto umevno, če pomislimo, da je bilo takratno telesno delo v resnici poniževalno in bolj živalskemu podobno, ker so se sužnji vpregali v pluge in vozove kot tovarna živina. Brezdelnost pa je bila, celo po učenjaku Aristotelu, vzor življenja; vsa šola iste dobe je obstojala iz gojitve lepega života, petja, godbe in govornišstva. Tej šoli in dobi, tradicionalna imenovani, je zadal globoko rano Nazarenec, zaščitnik ponižanih in izmозganih sužnjev, a tem večji preziralec takozvanih prostih.

Srednji vek je imel zopet svoj tip šole, takoimenovano samostansko šolo, trivij in quadrivij (gramatika, retorika in dialektika), (aritmetika, geometrija, astronomija in glasba). Ta šola je služila po večini za pripravo v duhovniški stan in le v mali meri so se je posluževali tudi drugi stanoví. In čemu tudi? Srednji vek, vek preseljevanja narodov, nepretrganih bojv, viteških turnirjev in klativitezev, ni čutil potrebe po šoli; zato tudi ni bila nikaka sramota, če se tedanji cesarji, kralji, vojvode in plemiči niso znali podpisati; pač pa se jim je šteló v sramoto, če kdo ni znal, po tedanjih pravilih, pravilno razparati na lov ubite divjačine.

Odkritje indijskih dežel, Amerike, reformacija in izum tiska so činitelj, ki so prinesli nove nazore in s seboj tudi novo šolo: humanistično gimnazijo, ki so bile pa še vedno namenjene le privilegiranim slojem za rekrutiranje učenih tajnikov in uradnikov. Ta gimnazija se je tekom časa sproti reformirala, kakor so zahtevali časi in dandanes je skoro potisnjena v kot.

Francoska revolucija je temeljito preobrazila človeško družbo. Odpravila je fevdalizem in s pomočjo poznejših izumov na tehničnem polju postavila temelj industriji in kapitalizmu.

Industrija pa ni rabila več učenih tajnikov temveč izobražene inženirje, tehnike, strojnike, kemičarje, trgovce in izobražene poljedelce. Vsled tega so nastale realke, tehnične šole, tržovske, obrtne šole itd., kajti industrija in kapitalizem rabita za svoj razvoj čim večjega svetovnega obtoka.

Vedno večji razvoj industrije in temu sledeči razvoj proletariata je zahteval nov tip šole: ljudsko

šolo, ki pa je imela že ob svojem rojstvu mnogo sovražnikov, kajti bila je izsiljena od vladajoče buržazije. Kako čudo, če je vedno le životarila in ni odgovarjala ljudskim koristim in zahtevam. Dandanes odgovarja pa še manj, ker nosi še vedno kal bolezni v sebi, ki ga je dobila ob rojstvu. Nastala je namreč

v dobi vsezaverodomcesarjevstva. Od ene strani ima tedaj mnogo zastarelega, a od druge mnogo egoizma v sebi. Današnji rek pa bi moral biti: vse za kulturo! in sicer za kulturo vseh in v enaki meri: revežev in bogatašev, mož in žen, za ljudi vseh ver, vseh narodov in vseh plemen.

L. Reja.

O NAŠIH RAČUNICAH.

Dve leti se nam že obetajo nove, moderne računice, a kot začasno nadomestilo smo dobili prevod Benolli-Fiaminovich, ki nas nikakor ne more zadovoljiti. Človek se mora prijeti za glavo, če čita n. pr. sledeče nesmisle:

IV. Zv. str. 32:

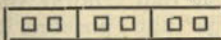
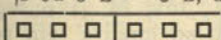
457 dni: 30 dni = 15 mesecev

ali str. 60:

620 dm: 31 dm = 20 oblek;

180 stot.: 36 stot. = 5 jajc.

Kdor se je samo nekoliko pečal z metodiko rač. pouka, mora izprevideti, da na ta način učenec nikdar ne bo mogel pojmiti merjenja. Deljenje in merjenje se logični bistveno razlikujeta, le pismena z brezimenskimi števili je na videz enaka. Evo primere:

- a) 2 L v 6 L = 3 (X), ali 6 L: 2 L = 3 } Merjenje
 brez imena = 6:2 = 3
 b) 1/2 od 6 L = 3 L, ali 6 L: 2 = 3 L } Deljenje
 brez imena = 6:2 = 3

Iz tega sledi:

1) Pri merjenju iščemo število, ki pove koliko krat je delitelj zapopaden v deljencu. Vsled tega je količnik vedno brezimensko število, a če računamo z imenskimi števili, imata deljenec in delitelj ime.

2) Pri deljenju iščemo gotov del danega števila. Pri imenskih številkah ima torej količnik isto imenovanje kakor deljenec, a delitelj je brezimensko število.

DELEGACIJSKO ZBOROVANJE V GORICI

STANJE ISTRSKEGA ŠOLSTVA

(Poroča Bogomil Medvešček)

Cenjena delegacija! V imenu delegacij vseh treh istrskih društev si dovoljujem opozoriti skupno delegacijo na najvažnejše istrsko vprašanje, od katerega rešitve zavisi usoda istrskega šolstva in v zvezi s tem tudi usoda istrskega naroda. Je to nadvse žalostno stanje našega šolstva, propadanje, ki gre sistematično svojo pot navzdol in kateremu je treba, da vendar enkrat, četudi pozno — danes bje že enajsta ura rešitve tega vprašanja! — zastavimo uspešen jez.

Dovolite mi, da vam najprej nekoliko predočim to žalostno stanje ter podam nekaj vzrokov, ki so ga zakrivili, pa tudi način in sredstva, s pomočjo katerih bi mogli priti temu zlu v oči. Zato pa je po-

Ako se torej glasi račun:

Koliko moških oblek moremo narediti iz 62 m blaga, ako rabimo za obleko 3*10 m, mora biti izvršitev sledeča:

$$62 \text{ m} : 3 \cdot 10 \text{ m} = 620 \text{ dm} : 31 \text{ dm} = 20$$

Torej: 31 dm v 620 dm je 20-krat; zato moremo narediti iz tega blaga 20-krat 1 obleko, t. j. 20 oblek. Nikakor pa ne: 620 dm: 31 dm = 20 oblek. (Glej IV. Zv. str. 60).

Recimo, da se glasi račun:

Koliko otroških oblek moremo narediti iz 62 m blaga, ako rabimo za 2 obleki 3*10 m? — Kako bi to izračunali po Benollijevem načinu? Ako bi se sedaj glasil račun:

$$620 \text{ dm} : 31 \text{ dm} = 40 \text{ oblek?}$$

Uporabni računi so zastareli, po večini, suhi, nezanimivi in celo v jezikovnem oziru pomanjkljivi. (Šivilja „okinča“ obleko, kava „se odpošlje.“) Kako naj razume učenec nalogo: Kmet nese v mlin 5 vreč žita; vsaka vreča tehta roo kg! (Martin Krpan?)

Nujno je potrebno, da knjižni odbor podreza na pristojnem mestu glede končne odobritve Kutinovich računice. Doslej sta bila predložena 2 zvezka; prvi zvezek je avtor predelal po recenzorjevi zahtevi ter dodal merjenje in deljenje, proti 2. zvezku ni ugovora. Zakaj torej odlašajo z odobritvijo? Te dni je prejel knjižni odbor tudi že 3. zvezek. Tovariši, ki so delo pregledali, se izražajo o njem zelo ugodno. Posebno 3. zvezek je sestavljen zelo skrbno in metodiški pravilno. Temelji pismenega računanja so podani jasno in umljivo. Upamo, da ne bomo večno čakali na odobritev.

Alfa.

trebno, da posežem nekoliko v preteklost, kajti posledice, ki jih občutimo sedaj, nimajo svojega izvora le v sedanjosti, ampak segajo daleč v predvojno dobo.

Med vsemi slovanskimi pokrajinami, ki so postale vsled vojnih dogodkov pokrajine italijanske države, se je zgodil največji preobrat v Istri. Vzrokov te velike izpremembe ni težko ugotoviti.

Šola in sicer narodna šola, kakršno razumejo v novejšem času v vseh civiliziranih državah sveta, je nekako merilo kulture dotičnega naroda. Potrdilo te trditve vidimo, četudi v obratnem smislu, ravno v Istri. Zato ni nič čudnega, da je morala nizka stopnja kulture našega naroda v tej pokrajini imeti za posledico tudi nizek razvoj narodnega šolstva.

Da je ljudstvo v Istri v kulturnem oziru tako zostalo v razmerju z drugimi bližnjimi pokrajinami, je več vzrokov. So to vzroki zgodovinskega, zemljepisnega, političnega in še drugih značajev; velik, če ne največji vzrok pa tiči v premalo intenzivnem in pre-

pozmem delu ljudskega probujenja, ki se je začelo v pretežnem delu Istre še-le v zadnjih letih predvojnega časa. In ker je bilo to delo prepozno začeto in premalo intenzivno začrtano in izvršeno, so bili uspehi pač taki, da bi se ne mogli upirati tudi najšibkejšemu raznarodovalnemu valu. Ugotoviti moram žalostno ali resnično dejstvo, da je bilo narodno šolstvo v Istri zidano povsod na pesek.

In kot posledico te površnosti vidimo, da imamo sedaj v Istri mogoče ravnotoliko ali pa še več šol kakor pred vojno, toda narodno šolstvo, ta edino prava institucija v današnjem modernem človeškem razumevanju je dobila udarec, ki ga je zmanjšal najmanj za 50%. To razmerje bi veljalo kot nekako povprečno merilo za šolstvo vse Istre; imamo pa okraje, in to so lošinski, puljski in poreški, kjer sploh ni več slovanskih šol. Ti okraji ne pridejo več v poštev, so za nas le preteklost: žalostna in obenem obtoževalna preteklost...

***

Kot podlago za svoja podrobnejša razmotrivanja vzamem koperski okraj, ki pa je, povdarjam to, eden izmed najboljših.

V letu 1914. t. j. v predvojnem letu, je bilo v tem okraju okoli 50 šol z nad 90 učitelji. Lani je obstajalo še komaj 30 šol z okoli 50 učitelji. Imeli smo torej izkazati minus 20 šol in minus 40 učiteljev. Letos je še slabše; dovolj je, da povem, da je zguba na učitelstvu v tem letu najmanj 2krat večja od prirastka.

Od teh šol je nekaj zaprtih, ostale sicer funkcijonirajo, toda z italijanskim učnim jezikom. Kar se pa tiče še obstoječih slovanskih šol so razen malih izjem skoraj vse skrčene.**)

Ker pa to stanje ni še dospelo do takozvane mrtve točke, temveč gre še vedno svojo pot navzdol — to vidimo že v razliki med lani in letos — je naša sveta dolžnost, da poiščemo vzroke ter po možnosti odpomemo temu zlu, oziroma, da vsaj skušamo zaustaviti ta pogubonosni tok.

Vzroki so isti, kakor sem jih že omenil za karakteristično predvojno dobo, le da je sedaj stopil v boj silno ojačeni politični značaj. Krivda pa je tudi na nas samih.

Zapiranje obstoječih šol, oziroma pretvarjanje slovanskih šol v italijanske, opravičuje vlada z razlogom, da ni zadostnega števila slovanskega učiteljstva. Ta razlog velja sicer, toda le na prvi pogled in le v toliko, kolikor se tiče zapiranja šol, nikakor pa ne za drugo postopanje.

Pa oglejmo si malo in sicer stvarno in brez predsodkov, kako stoji zadeva glede pomanjkanja slovanskih učiteljev. Delna krivda na tem je, kakor sem že omenil, na nas samih. Dejstvo je, da večina učiteljev, ki so zapustili te kraje, posebno oni, ki so to storili v začetku, niso napravili tega iz zadostnega vzroka, ampak so imeli pred očmi v prvi vrsti lastni interes. Ne maram izgubljati o tem mnogo besed, ker se je o stvari že dovolj razpravljalo ter bi rekrimacije prav nič ne zalegle; konstatirati hočem le, da bo to nepremišljeno napako težko popraviti. **Črpajmo pa iz nje vsaj nauk za bodočnost!** Moje mnenje je, da je to naša čisto interna stanovska zadeva, katero moramo sami med seboj temeljito rešiti. Raditega si usojam predlagati, **da ne sme v bodoče noben organizirani tovariš zapustiti svojega mesta, dokler ni dobil za to dovoljenja od svojega društva.** Zakaj to

ni njegova zadeva, ampak v prvi vrsti zadeva stanu in naroda. Ta predlog je bil sprejet že lani od dveh istrskih društev, koperskega in pazinskega. Da bo pa ta sklep v resnici zalegel, treba da ga sprejmejo tudi vsa druga društva. Kajti prav mogoče je in v največ slučajih je tudi bilo tako, da je postal kdo nemogoč na svojem mestu vsled posebnih razmer kraja, kjer je bil nastavljen; raditega pa mu še ni trebalo iti iz dežele, organizacija bi mu bila lahko preskrbela mesto drugje. Na ta način bi najtežje postojanke sicer začasno opustili, toda s temi silami bi zadelali vrzeli, ki zijajo v vsem našem zaledju. Ako bi uveljavljali to načelo že prej, bi vsi oni učitelji lošinjskega, puljskega, poreškega in pazinskega okraja (drugih okrajev niti ne omenjam, ker so bili ubežniki iz teh okrajev pravi «dobrovoljci»!), ki so tam izgubili svoja mesta, mesto da so šli preko, dobili mesta v drugih manj eksponiranih okrajih.

Ta taktika je res defenzivna, toda vsaj porazna ni. Je še vedno bojna, kakršno mora biti vse naše delo, ako hočemo vsaj vstrajati.

V zvezi s tem pa moramo določiti še drug način bojevanja, namreč **racionalno razvrščanje naših sil.** Imam s tem v mislih prostovoljna menjanja mest v okvirju naših pokrajin države. Tudi za to treba postaviti določno formulo. **Vsa imenovanja, posebno definitivna morajo skozi društvo.** O tem predmetu je že obširno govoril junijev članek v lanskem letniku našega glasila. Na ta način ubranimo, da se nekateri okraji preveč ne razredčijo. Dosedanje samovoljno postopanje v tem oziru ni le bilo v obraz smislu vsake organizacije, ampak je bilo posebno za istrske razmere naravnost pogubno. Kot primer naj navedem le def. premeščenje tov. M. iz našega okraja na Goriško. Na Goriškem so imeli s tem res eno moč več, toda koliko lažje utrpijo tam kakšno vrzel kakor mi tu v Istri. — Kaj se je zgodilo dalje z ono dvanajstoročico tovarišev, ki so bili odpuščeni v Trstu? Šli so večinoma na Goriško; na Istro se ni spomnil nihče. Res je, prijetneje je na Goriškem kot v Istri, toda to vemo tudi mi. Pa dovolj o tem! To je že preteklost, naj počiva v miru in naj ne straši več v bodočnosti!

Na ta dva načina, bodisi s premeščenjem, kakor tudi z racionalnim razvrščanjem naših sil potom organizacije mi sami lahko korenito saniramo obupni položaj našega šolstva v Istri ter kolikor je v naši moči rešimo kritično vprašanje pomanjkanja slovanskega učiteljstva.

Mnogo pa zavisi seveda tudi od dobre in poštene volje vlade, katere je v prvi vrsti dolžna, da s sredstvi, ki so ji na razpolago, temu pomanjkanju odpomore. In to tembolj, ker je ravno ona glavni vzrok vsemu zlu. Zato moramo vladi tudi ob tej priliki jasno povedati, da je ona sama v prvi vrsti kriva tem obupnim razmeram in da ima tudi kar se tiče pomanjkanja slovanskih učiteljev največjo krivdo na tem madežu. Da so se zgodili nad slovanskim učiteljstvom čini, ki so v sramoto vsaki civilizirani državi in radi katerih je marsikateri učitelj čutil potrebo, da se izseli, je kriva v prvi vrsti vlada, ki ni znala zabraniti takih nekulturnih dejanj. Vlada pa je tudi kriva, da ni v začetku in še sedaj ne, po skoraj štirih letih, zadostno poskrbela za slovanski učiteljski naraščaj. Zato moramo tudi danes povzdigniti svoj glas ter še enkrat protestirati proti sramotnemu postopanju vlade ob času preganjanja slovanskega učiteljstva Istre ter zahtevati, da vlada vendar enkrat potrebno ukrene, da se z odpretjem zadostnih in razmeram odgovarjajočih učiteljskih vsaj za bodočnost

**) Glej statistiko!

odpomore našemu pomanjkanju. Poleg tega pa moramo tudi od vlade zahtevati jasnega in preciznega stališča, kakor tudi potrebnih garancij glede povratka onega pregnanega učiteljstva, ki bi se rado zopet vrnilo v te kraje, oziroma glede sprejetja onega, ki je vsled tukajšnjih nenormalnih razmer bilo prisiljeno dokončati svoje študije v inozemstvu. Vlada bi pa morala tudi spremeniti svoje dosedanje čudno in neopravičljivo postopanje glede definitivnih imenovanj učiteljstva. Po dveh letih, odkar so bila razpisana definitivna mesta v Istri, niso bila namreč še izvršena tozadevna imenovanja za slovansko učiteljstvo.

Te bi bile moje misli, kako bi se lahko odpomoglo pomanjkanju slov. učiteljstva v Jul. Krajini.

Kar se pa tiče ustanovljenja italijanskih šol v izključno slovanskih krajih in za izključno slovanske otroke, o tem je tudi nujno potrebno, da izpregovorimo odkrito in odločno besedo na naslov vlade in pa tudi na naslov onega dela ital. naroda, ki to nemoralno početje vlade bodisi z odobravanjem ali pa z molkom podpira.

Seveda nam bo vlada takoj pri roki s svojim odgovorom, češ da samo slovansko ljudstvo želi ital. šole. In bo prinesla na dlani tudi več primerov, recimo slučaje: Koštopona, Sergaši, Manžan, Rižana, Playje, Dekani itd. «Saj ljudstvo samo tako hoče!»

V resnici pa izgleda vsa stvar popolnoma drugače; toda četudi bi odgovarjala povsem argumentu, ki ga vlada tako rada povdarja, bi vkljub temu ne bilo to početje pošteno, ker se s tem podpira nekaj nemoralnega. Raznarodovanje, bodisi nasilno, bodisi po ovinkih ali pod katerokoli pretvezo je vedno nemoralno in mislim, da ga ni naroda na svetu, ki bi si ne bil na jasno o nemoralnosti takega početja. Nemoralnost ostane v bistvu vedno črna, pa jo ognji še s tako belim plaščem civilizacije! Zato protestiramo proti nabiranju podpisov, s katerimi se izrablja nevednost ali odvisnost našega življa in drugim sličnim mahinacijam odgovornih organov v tej zadevi. Z eno besedo, protestiramo proti vsem nepoštenim sredstvom, ki se jih poslužujejo v dosego tega nepoštenega namena.

V tako važnem vprašanju, kakor je šola ne more biti kompetenten kak vaški načelnik ali par drugih neznajčajnih ljudi, ki so ravno vsled svoje neznajčajnosti pripravljeni podpirati to nepošteno početje. Kompetentni bi bili kvečjemu vsi stariši v poštevi prihajajočih otrok in še to le tedaj, ako bi se jasno zavedali velike odgovornosti, ki jo imajo do svojih

otrok, odgovornosti pred vsem narodom in pred vsem kulturnim svetom.

Če bi pa kljub tej zavesti zahtevali tako nemoralnost, tedaj bi morala vlada kot najvišja čuvarka morale v državi biti prva pripravljena, da jo onemogoči. Zato še enkrat naš odkrit in odločen protest proti takemu grdemu početju!

***

Sicer pa moremo prav malo ali pa nič zaupati dobri in pošteni volji vlade; vpletel sem ta odstavek le tako iz navade. Že štiri leta prosimo, opozarjamo in pozivljamo vlado, naj napravi svojo dolžnost. Uspeh vseh teh naših prošelj, resolucij in protestov pa je bil dosedaj le ta, da naše propadanje sistematično nadaljuje. Zato ponavljam še enkrat, da zavisi rešitev tega žalostnega vprašanja le od nas in da bo vspešna le ona rešitev, ki pride iz nas samih.

Apeliram tedaj na dobro voljo delegacije, še več, zahtevam v imenu vseh istrskih delegatov, da se naša organizacija zavzame z vso silo za to, da neha že enkrat to naše pogubno nazadovanje v Istri. Tu ni mogoče nobenega odlašanja, kajti neprestano gubimo tla, z vsakim dnem se naše postojanke krčijo. Odpomoči je treba in takoj; še v sedanosti, sicer ne bo bodočnost več naša. Ta zadeva ni le zadeva istrskega učiteljstva, je zadeva vsega učiteljstva; je eno najaktualnejših vprašanj naše organizacije.

Delegacija mora danes povedati, kaj misli napraviti v tem oziru, določiti mora način in sredstva, kako naj se ubranimo nadalje tej pogubi; pokazati mora vsaj zanimanje in dobro voljo. Ako tega ne napravi, tedaj ni več organizacija vsega našega ozemlja, temveč le Goriške*) in kvečjemu Trsta, Istre pa gotovo ne.

Stvarni predlogi:

V svrhu odpomoči žalostnega stanja slovanskega šolstva v Istri naj se sklene:

1. Nihče ne sme zapustiti dežele, ne da bi prej dobil dovoljenja za to od organizacije.
2. Vsa nameščenja, provizorična in definitivna gredo skozi organizacijo. Vsako društvo izvoli v najkrajšem času tozadeven odsek.
3. V Zvezi naj se ustanovi poseben odsek, oziroma poseben pododsek že obstoječega šolsko-političnega odseka, ki naj se peča izključno z vprašanjem racionalnega razvrščanja naših sil s posebnim ozirom na obupne istrske razmere.

*) Tudi na Goriškem, posebno na Krasu, vidimo že istrsko prakso, da Trsta niti ne omenjamo!

POROČILO UPRAVE „NOV. RODA“ ZA POSLOVNO LETO 1921

Poroča tov. A. Štubelj.)

Cenjeni delegatje! Ne bom zavijal svojega poročila v fraze, ker te ne izdado ničesar, kakor sem se pričel po lanskem poročilu, v katerem sem priporočal večje zanimanje, agitacijo in redno pošiljanje naročnine, katera ni od nekaterih še danes poravnana.

V sedanjem glavnem poročilu se hočem bolj držati števil z upanjem, da te več zaležejo.

V začetku l. 1921. je bilo zanimanje za list veliko, ker se je razprodalo vseh 5000 izv. 1. štev.; v drugem četrtletju je rastlo zanimanje tako, da smo dosegli 5292 naročnikov za april; od tedaj pa je začelo število naročnikov padati tako, da je bilo v juliju le

3934 naročnikov; tolažba, da so bile temu vzrok počitnice, ni bila na mestu, ker se je v oktobru znižalo število razprodanih izvodov na 3819; v decembru pa se je razprodalo 3841 izvodov, torej nekaj več. Če primerjamo število razprodanih izvodov v januarju z onim v decembru, vidimo, da se je razprodalo v decembru več kot 1100 izv. manj kot v začetku leta, t. j. ob koncu leta je bilo večkrat 1100 naročnikov manj kakor v januarju.

Ker sem že v lanskem poročilu povedal, koliko izvodov se je tiskalo mesečno do vštete avgusta, naj vam povem še, da se je tiskalo zadnje mesece le po 4000 izv.

V zalogi imamo še 3620 izvodov, za katere naj vsakdo dobiti odkupcev; zato hočem navesti koliko izvodov vsake številke je še v zalogi: 1. štev. — 1 izv.; 2. štev. — 5 izv.; 3. štev. — 208 izv.; 4. štev. —

379 izv.; 5. štev. — 654 izv.; 6. štev. — 342 izv.; 7. štev. — 566 izv.; 8. štev. — 392 izv.; 9. štev. — 398 izv.; 10. štev. — 181 izv.; 11. štev. — 335 izv.; 12. štev. — 159 izv.

Omenim naj še, da leži po nekaterih šolah še lepo število nerazprodanih izvodov, ki se niso vrnila upravi, tudi po tozadevnem opominu ne.

Naj sledi denarni obračun.

Račun blagajne:

Dohodkov je bilo	56.939'45	L 20 Din.
Stroškov je bilo	54.743'90	L
Stanje blag. 31. 12. 1921	2.195'55	L 20 Din.
Prometa je bilo	111.683'35	L 20 Din.

Zguba

Račun

Dobiček

	L	st.		L	st.
Honorarji	2203	—	Naročnina plačana	42227	45
Uredniku (plačanih 1500 L, neplač. 1000 L)	2500	—	Naročnina neplačana	4900	—
Poštni upravi	411	10	Darovi	54	—
Finančni kolki	32	40	Zguba	2686	45
Dopisnice in znamke	63	85			
Ekspedicija	4530	—			
Uprava	2130	55			
Slikar	2400	—			
Clichés	930	40			
Pisarniški stroški	397	75			
Ovojni papir	372	50			
Tiskarna plačana	28695	70			
„ neplačana	3080	—			
Neplačani honorarji	570	—			
Predplačana naročnina za l. 1922	1074	—			
Razno	476	65			
	49867	90		49867	90

POLEMIKA.

TOV. HREŠČAKU naznanjam, da mu bom odgovarjal takoj, kakor hitro se priuči vpraševati v obliki, ki je bila vedno v navadi med resnimi ljudmi. Vseeno ga pa prosim, naj že vendar enkrat opozori svojega pobratima, da je čas, da se zavé, da je »Učiteljski list« ustano-
novljen, da resno brani korist šole in učiteljstva.
Učitelj Germek.

Gospodoma Urbančiču Alojziju in Bercetu Antonu

Kakor mi je pravil prijatelj, sta si pridobila posebnih zaslug za Šolsko društvo: na dan njegove ustanovitve dne 6. avg. sta se v Sežani izkazala na poseben način in ne dvomim, da bi ne bili Vajini imeni z zlatimi črkami napisani v analih našega naroda. Okrog 11. ure zvečer sta dala duška svojemu silnemu navdušenju s tem, da sta v gostilni pred vsemi gosti napadla mene in blatila šolo, na kateri službujem že petnajst let in sem ji začasni voditelj. Zelo kolegialno, gospoda, zelo častno za Vaju in zelo junaško, saj mene niti zraven ni bilo! Ne le to, pozivala sta celo v svojem svetem ogorčenju ljudi, naj store vse korake, da me odstranijo s šole, ker se baže na vsem svetu ne dobi učitelj, ki ne bi gorel za Šolsko društvo z ognjem gospoda Urbančiča in Berceta! Moja dolžnost bi namreč bila, — po Vajinih predpisih, — da bi šel poslušat govor nepolitika dr. Wilfana, ki ga sicer osebno čislam, čigar političnih idej pa nisem nikdar delil. Ne vem, po kakih plitvi logiki sta prišla

do svojih čednih zaključkov, imam pa vso pravico vreči Vama v obraz, da je bil Vajin nastop proti meni sramoten in nevreden mož, ki jim je še kaj do lastne časti.

Sežana, 22. avgusta 1922.

J. Pahor.

Kje je pravica, kje je poštenje?

Šest članov tržaškega učiteljskega društva je podalo na izv. občnem zboru dne 29. VI. 22. resolucijo, kjer obsojajo nepravilno postopanje članov voditeljev napram članom učiteljem. Tozadevno točko v resoluciji so tudi podprli s slučajem, ko se je godila nekaterim članom krivica. Občni zbor 80 članov je sprejel spore med učitelji in voditelji kot spore med člani. Da se konstatira ali ovrže krivda voditeljev, je občni zbor izvolil posebno razsodišče, ki naj izvrši razsodbo tekom dveh tednov. (Glej Poročilo »Uč. L.« z dne 20. julija 22.)

Dne 15. 7. 22. je odbor trž. uč. dr. sklical izvanredni občni zbor s prav nedolžnim dnevnim redom: Pozdrav predsednika. Volitev nov. odbora. Slučajnosti. — Pred dnevnim redom je začasni predsednik podal odborovo izjavo, kjer želi pomirjenja in opozarja tožitelje in obtožene, naj opuste na oltar skupnosti.

V odgovor na to vstane eden izmed voditeljev, ki izjavlja v imenu vseh voditeljev, da voditelji niso »ničesar zagrešili in privolijo v sporazum in pozabljenje celotne zadeve, gotovi, da mladi tovariši pripoznajo danes, tu pred občnim zborom, in isto v »Učiteljskem listu«, da so bili prenačli v sodbi.»

In čudol! Občni zbor 61 članov sprejme izjavo voditeljev na znanje in z 21 glasovi »sporazumno sklene, da je smatrati spor zborovanja z dne 29. VI. 1922. kakor poravnan.« Razsodišče je bilo ovrženo. (Glej Poročilo v »Uč. L.« z dne 1-8-22.) S tem je občni zbor 61 članov trž. uč. dr. dokazal z 21 glasovi:

1) da ne smatra povsem resnim sklepa občnega zbora z dne 29. VI. 1922., kjer se je zbor 80 članov izrekel, da so spori med voditelji in učitelji spori med člani in za rešitev teh izvolil posebno razsodišče. (Glej Por. v »Učit. L.« z dne 20. VII. 1922.) To nepremišljenost 80 zborovalcev je moglo popraviti na naslednjem zborovanju 21 članov, ki je takoj ovrгло od 80 zborovalcev baje za šalo izvoljeno razsodišče.

2) Občni zbor trž. uč. društva ustvarja sklepe, ki ne poznajo zdrave logike, ali pa se je namenoma ogibljejo. Cujtel V izjavi voditeljev se glasi: ... »3. privolimo v sporazum in pozabljenje celotne zadeve, gotovi, da mladi tovariši pripoznajo danes, tu pred občnim zborom, in isto v »Učitelskem Listu«, da so bili prenašli v sodbi.«

Voditelji privolijo torej v sporazum pod pogojem, da mladi tovariši priznajo pred občnim zborom in v »Uč. L.« da so se prenašali v sodbi!

V poročilu v »Učit. Listu« pa stoji: »Občni zbor ... **sporazumno sklene**, da je smatrati spor z dne 29. VI. 1922. kakor poravnan.«

Vsak, ki to dvoje čita mora priti do edino možnega zaključka: Mladi tovariši so priznali pred občnim zborom, da so se v sodbi prenašali in da se niso zavdali, kaj so podpisali v resoluciji. Obljubili so tudi, da spišejo skesano poglavje v »Učitelski list«. Drugače ni možen **sporazumen sklep miru**.

Mi pa pravimo: Vseh šest podpisanih v resoluciji je vztrajalo odločno na stališču, da more dokazati krivdo voditeljev ali prenašljivost učiteljev edino društveno razsodišče, ne pa izjava obtoženih. Povedali smo tudi jasno in odločno, da se ne udamo pogojem o priznanju prenašljivosti, ki so jih zahtevali voditelji za možen sporazum.

S tem, da je občni zbor **sklenil**, da je smatrati spor za poravnan, nam posredno podtika priznanje prenašljivosti, torej krivdo, ki nam je ni mogel dokazati. Kje je logika, kje poštenost?

Josip Mislej.

Odgovor na pozdravni govor gosp. Dr. E. Slavika, predsednika Tržaške Gl. Matice

V »Edinosti«, z dne 17. t. m. čitam poročilo o občnem zboru Tržaške Glasb. matice, kjer je gospod dr. Slavik tole povedal:

Predsednik g. dr. Slavik je pozdravil navzoče zborovalce in podal nato v kratkih potezah pregled o društvenem delovanju tekom zadnjih dveh let. Povedal je zlasti potežkoče, s katerimi se mora društvo boriti, odkar je s požigom Narodnega doma v Trstu zgubilo svoje lokale in vse imetje, kako ga oddaj zasleduje usoda neprenehoma, ker so tudi dvorane v Rojanu in v Barkovljah, ki so služile društvu za glasbeno-kulturno delovanje, postale žrtev maščevalnega ognja. Kljub tem neprijetnostim pa društvo deluje naprej; polagoma se dviga zopet, gradi se znova, s pomočjo ljudi, ki so dobre volje, ki ljubijo umetnost, ki jim je kulturni napredek našega ljudstva na srcu. Vendar pa so se našli tudi taki, ki niso znali upoštevati težavnega položaja našega društva in so brezobzirno, strupeno-sovražno napadli društvo lani v »Učitelskem listu«, in se tudi letos, ko so izšle muzikalije naše lastne založbe, niso mogli

primerno brzdati, Občinstvo pa trezno sodi in vidi, da so napadi neutemeljeni; vidi, da se pri Glasbeni Matici deluje tiho in skromno, ampak strogo požrtvovalno, in radi tega tudi plodonosno. Ta zavest nam daje moči in bodrila k nadaljnjemu delovanju.

Ta govor je od besed naprej »vendar pa so se našli tudi taki...« naperjen proti tov. Ivanu Grbcu in proti meni. Vsakdo ve, da je Grbec aprila 1921. napisal oster članek, na naslov odbora Glasb. Matice (društva niso tedaj »napadli« temveč Grbec je »napadel« odbor) in da sem jaz pisal kritiko v U. L. o Maticinih publikacijah.

Predno sem bil poklican k vojakom, sem v šolskem letu 14/15 osem mesecev poučeval z g. Teplyjem pri Glasb. Matici. Prejšnji učitelj diletant, ki so odšli k vojakom so imeli 2 K honorarja od ure, Teplyju in meni se je pa plačevalo samo 1.60, kljub temu, da je imela takrat šola nad 100 učencev, več kakor sploh kedaj prej. Vsi se spominjamo, da so takrat delodajalci izrabljali trenutek — človek je bil v nesreči, zato so ga odirali...

Poučeval sem 51 ur na teden. Gospod doktor Slavik je **neprestano zahteval** od mene, da naj poučujem tako, kot so učili prejšnji učitelji in je celo lastna otroka primerno — poučil: papa je rekel, da ni tako prav kot vi učite. Tedaj: 51 ur na teden, naj bi učil tako, kot se diletanti učili, ne pa tako, kot sem znal in spoznal, da je edino prav. Rekel sem, da se ne udam, če tudi bi moral iti k tujcem poučevat. Gospod doktor je pa pri takratnem občnem zboru (1915) moje besede rodoljubno zabelil: Kumar se je izrazil, da postane Italijan.

Maja 1915. sem moral nemudoma k vojakom. Nad polovico učencev še ni plačalo ukovine za mesec april in maj; zaman sem prosil, da bi iz društvene blagajne dobil še ostanek — moral sem brez vsakih sredstev k vojakom.

Grbec je razen tega tudi vedel, kako se je postopalo s Teplyjem in Iopičem, zavsegategadelj je napisal v U. L. 1/I. 1921. v poročilu o prvem mojem koncertu med drugim: »Služil je ob začetku vojne pri Tržaški Glasb. Matici boreč se neprestano proti slavnim »tradicijam« in ljudem, ki še od daleč ne pojmiyo niti glasbenega rokodelstva, kaj šele umetnosti.« Na te besede je odgovoril odbor Glasbene Matice pismeno v sofistično-rodoljubnem slogu Iv. Grbcu, Grbec pa odboru — »brezobzirno-strupeno — sovražno« v U. L.

V tistem članku je opozarjal Grbec Matico, v čisto stvarnem, resnem in oistem tonu, na vse tisto, kar ni imela: Na pevski zbor, godalni kvartet, orkester, reformo cerkvene glasbe, Matico — središče vsega glasb. življenja v zasedenem ozemlju. Povedal je, da se učiteljstvo slabo plačuje in odira, kar se je izrazil Grbcu sam upravitelj Glasbene Matice.

Vprašal je v članku, zakaj ne predseduje advokatski zbornici muzikus in s tem v zvezi povedal, da je umetnost dekla politiki. To slednje je povedal večkrat Slovencem Ivan Cankar in vsi tisti, ki nam je v življenju Cankar luč, se bomo borili za tiste resnice, ki nam jih je on odkril in pobijali tiste krivice, proti katerim se je on bojeval.

Res je, sovražnik zažiga vse vprek, kar je našega, a kljub temu: ali je potrebno, da mu še sami dajamo orožje v roke s tem, da postavljamo politike na čelo naših kulturnih društev. Kultura ni samo za eno stranko, je za ves narod, za vse človeštvo! Čim bolj se kulturno povzdignemo, temveč bo imel od tega naš narod tudi gospodarskih in **političnih** pridobitev. Naj se iznebijo naša kulturna društva politično

strankarskih tendenc — pa pridemo k tisti kulturi, ki se ji pravi: človečanstvo in bratstvo med narodi.

Razmer ne bomo upoštevali, ker smo prisiljeni živeti ali umreti v teh razmerah. Mi smo za življenje, zato si moramo poiskati poti, če tudi trnjeve! Kdor ne zna in si ne upa najti prepotrebni «modus vivendi», naj kar brez obotavljanja odstopi od vseh ljudskih funkcij. — — — — —

V času ko je Grbec pisal svoj «strupeni» članek, je bil požgan le «Balkan», Barkovlje, Rojan in Sv. Ivan, so bili uničeni šele pozneje: to se tedaj ne sklada z poročilom gospoda doktorja. Ali tudi sedaj, ko so skoraj vse dvorane v okolici uničene, ne smemo resignirati.

Vsi se sklicujete na razmere, naš krog pa je v istih razmerah ustvaril glasbeno šolo, godalni kvartet, zbor, imel nešteto koncertov, ustanovil biblioteko.

Od februarja meseca tega leta, sem tudi jaz učitelj Glasb. Matice, meseca junija sem prišel prvič z učiteljskim zborom Gl. M. v kontakt pri konferenci, ki je bila druga v teku celega šolskega leta. Dan po tej konferenci, sem takoj pisal g. predsedniku in mu priložil pismo tudi za g. ravnatelja šole s prošnjo naj skliče konferenco, ker želim govoriti: o delovanju Matice izven šole, o Matičnem pevskem zboru, o poslovanju in nalogah konferenc in o sestavi koncertnih programov. Gospod doktor, me par dni za tem sreča in pravi: Vaše pismo nisem odposlal ravnatelju in konferenca se ne skliče. Gospod, saj je to nepotrebno, kajti ideje imamo sami, samo realizirati se ne dajo.

FELJTON

MODERNA UMETNOST IN NJENE NALOGE (NEKAJ MISLI)

«Greif hinein ins volle Menschenleben».

Goethe.

Ako je veljal ta rek za klasika, ako je veljal pozneje za romantika, in ako je veljal v podvojeni meri za realista, mislim, da velja v postoterjeni meri ravno za modernega umetnika, za modernega kulturnega delavca in za modernega človeka sploh. Odkod pa naj človek zajema v svojem udejstvovanju, ako ne ravno iz tega, njemu najbližjega, neusahljivega vira, ki tvori pravzaprav njegovo bistvo, čemu naj služi z vsem svojim delom, ako ne ravno njega izpopolnitvi? Človek, ki se zave tega na videz tako enostavnega postulata, pojde tudi dalje. Uravnal bo vse svoje življenje, vse svoje delovanje in udejstvovanje z zahtevami in nalogami sodobnega življenja, razumel in doživljal bo v svoji notranjosti vse sodobne življenjske pojave in po tem uravnal svoje duševno stremljenje. Umetnost nam bo pa kazala najvišjo in najlepšo sliko tega stremljenja, spremljač človeka dosledno na poti njegovega življenja, izražajoč njegova čustva, njegove misli in njegova hotenja.

Najvažnejši postulat vsega kulturnega življenja je danes idejna diferenciacija. Brez nje je danes vsak uspešni kulturni razvoj in napredek nemogoč. Njeno potrebo spozna človek, ki se zave, da je tudi kultura relativen pojem in spozna, da je «čista», «absolutna» kultura ne le nemogoča, ampak celo absurdna, ki ve, da kultura ne more biti sama sebi namen, ampak da dobi svoj pomen le kot člen v vrsti sredstev na poti proti doseg človeka, njegovega bivanja in njegove popolnosti. Potreba idejne diferenciacije pa se je tudi v praksi že pokazala, posebno pa pri novejših

Pred zaključkom šolskega leta je bila sklicana konferenca, a mene se ni povabilo k konferenci.

Moja šola se s prvim oktobrom združi z Glasb. Matico. Večkrat sem že prosil in drezal, naj se ta stvar pravočasno uredi, da nas ne najde v oktobru nepripravljene — zaman!

Se danes nimam jaz, kljub temu, da sem že od februarja t. l. imenovan, dekreta, sploh niti črkice napisane o tem.

Občni zbor Glasb. Matice, se je hotel sklicati že v februarju, zaradi sestavi poročila, se je sklical še le v teh počitnicah 16. julija, ko je že odpotovala večina udov. Zbor ni letos zaradi razmer eksistiral, izdale so se publikacije, ki so slabe, zelo drage in deficitne. Pozitiven uspeh je bila samo šola, ki je, če izvajamo slab material v pevski šoli, zares dobra, a kljub temu, je bilo na občnem zboru vse, čisto vse, enoglasno in z vzklikom odobreno.

Vsega tega, posebno kar se nanaša na mojo osebo in na osebo g. doktorja Slavika, bi jaz ne pisal, že z ozirom na nov odbor, ki ni za vse to nič odgovoren, ako bi ne vrgel gospod doktor mojega pisma v koš in me krivično javno ne napadel. S takšnimi napadi je ogrožena tudi moja eksistenca, zato sem moral objaviti tudi interne stvari.

Moja kritika o Maticnih publikacijah v U. L., ni bila potrebna prav nobenega brzdjanja, zakaj bila je stvarna. Ljubljanska «Jugoslavija» je napisala oceno, ki se je stvarno popolnoma krila z mojo.

S. Kumar.

ših umetnostnih strujah. Potreba idejne diferenciacije je bila, ki je cepila v Zagrebu «Zenit», v Ljubljani «Tri labode» in ki cepi po celem svetu vedno nove pojave mladega umetnostnega stremljenja. In ta pojav nikakor ni v škodo kulturnemu razvoju, ampak nujen rezultat kulturnega stremljenja v okviru današnjih socialnih pogojev, kakor je bila enotnost kulture antike in klasicizma nujen rezultat tedanjih socialnih pogojev.

Umetnost se nahaja danes v stanju negotovosti, strašnega, naravnost mrzličnega iskanja po izrazu vsega onega, kar občuti, misli in po čemer stremi moderni človek. Ako raziskujemo vzroke, ki so privedli do tega, jih najdemo v vzporeditvi z današnjim socialnim stanjem človeštva. Elementarna gibalna sila vsega življenja, boj za obstanek je združila človeštvo v nepretrgljivo celoto — družbo, v kateri so posamezniki in skupine izvrševalni organi, posamezne stanice, ki so — zvezani s celoto — ogromnega pomena, takoj pa, ko se odtržejo od nje — brezpomembne ničle. Produktivski proces, to je: neprestani razvoj proizvodnih sil, ki so temelj človeške družbe, in razmerja človeka do njih, je ustvarjal človeštvu vedno nove oblike socialnega življenja in ga razdelil v razrede, ki so se formirali po interesih posameznih skupin in individuov, jih pognal v neizprosno boj na življenje in smrt in postavil duševno življenje družbe povsem v njihove meje. Proces razvoja produktivskih sil, ki je nasprotoval vedno bolj in bolj potrebam posameznih skupin, porajajoč nove in ustvarjajoč vedno ostreje razredne boje, je razvijal družabni ustroj skozi vse oblike gospodarskega individualizma, do njegovega zadnjega izrastka — kapitalizma, v naročju katerega se pa že nahajajo pogoji za ustvaritev novih socialnih temeljev in oblik in obenem armade za izvedbo istih — moderni proletariati.

Kdor razume sedanjí socialni položaj človeštva, ves kaos propadajočega kapitalizma na eni, na drugi strani zdravo stremjenje proletariata, da uveljavi nove družabne oblike, temu ne bo težko spoznati toka današnjega duševnega življenja človeštva, ki nam kaže — površno vzeto — en sam kaos, brez izhoda, ki preti razbliniti v nič vse dosedanje pridobitve. Ni le slučajno, da preživljajo ravno v naši dobi filozofija, religija, umetnost, razne znanosti velike notranje krize, da se razraščajo v nebroj struj in strujic, pobijajoč se med seboj. Vse to je nastalo kot nujen rezultat našega socialnega življenja v današnji prehodni dobi, ki ji je vtisnila posebno svetovna vojna, kot simptom razkrajanja stare, preživele meščanske družbe, najznačilnejšo potezo.

Umetnost, ki nam kaže najvernejšo sliko vsake dobe, kot sintetičen izraz vsega njenega socialnega in duševnega življenja v luči individualnega doživljanja, preživlja tudi svojo ogromno krizo, ki gre vzporedno s krizo družabnega reda.

Že v preteklem stoletju se je umetnost razprostrla v dve veliki struji ter se na podlagi njenih tendenc dalje razvijala in se razvija še danes, zavzemajoč vedno kompliciranejša oblike. In sicer je bil zopet socialni moment, ki je odločeval in jima dal smer. Kapitalizem je po svojem zmagoslavnem pohodu po francoski revoluciji ravno začel kazati svoje pravo bistvo, ustvarjajoč oblike, ki niso le bile pretesne svobodnemu razmahu človeštva, ampak so ga celo ovirale, odrekajoč ogromnemu delu človeštva elementarno pravico do obstanka. V tlačenem in izkoriščenem razredu je dvignil reakcijo, ki se je pod vedno večjim njegovim pritiskom bolj in bolj kristalizirala in vzrasla končno v silno idejo socializma, posegajoč tudi na vsa polja človeškega duševnega udejstvovanja. V umetnosti je v tej dobi nastal realizem, kot reakcija na romantiko, ki je pomenila socialno — umetnost mladega, revolucionarno-navdušenega meščanstva. V realizmu in naturalizmu je našla meščanska družba najostrejšega in najneizprosnejšega kritika. Zola, Flaubert, Ibsen, Tolstoj, Dostojevski, Dickens, so s svojimi deli idejno rušili trhló stavbo meščanske družbe. Toda realizem se ni dvignil nad kritiko in ni več zadostoval duševnemu stremljenju modernejša dobe.

V tej se je začel umetnost razraščati v vedno več struj in strujic, vendar se iz vsega tega kaosa dovolj jasno spoznata obe socialni tendenci, ki se nam kažejo prvotno v romantiki in realizmu in v kateri se nahaja sedaj že **moralna** ost. Kapitalizem nima več v sebi moralne sile, dočim raste bolj in bolj velika moralna sila proletarskega gibanja in njegove ideje. Umetnost propadajočega meščanstva, ki se je koncentrirala v tzv. dekadenci nam je v polni meri pokazala vso moralno propalost kapitalizma. Prenasičenost, perversnost in blaziranost ljudi, ki so z brezbrizno gesto hodili v cerkev in se z isto brezbriznostjo udajali nasladam po veselicah in bordelih ter ustvarjali iz tega miljeu-ja svoja dela (Baudelaire) ter blodno iskanje ljudi, ki so se udajali mističnim resignacijam, iskajoč utehe svojim nemirnim dušam, (Verlaine, Maeterlinck, Jørgensen) je nujno rodila umetnost l'art pour l'art-izma, naslajanje ob melodični ritmiki jezika in sloga. Tolstoj pravi nekje, da je katoliško konvertivstvo dekadentov dokumentiralo njihovo duševno propalost. Vendar je rodil tudi propadajoči kapitalizem bogato umetnost in velike umetnike, pri katerih se povsod več ali manj kaže perversnost, iskanje, resignacija: Baudelaire, Ver-

lane, Mallarmé, St. George, Strindberg, Przybylski, Merežkovski, Wilde, D'Annunzio itd.

Na drugi strani pa se nam kaže umetnost, ki je vzrastla idejno iz realizma, a ki se ne omejuje več le na kritiko, ampak ima na sebi že tvorne poteze modernega socialnega stremljenja. Kljub temu, da pripada oblikovno več strujam, (simbolizmu, neoromantiki i. dr.) ima vendar kolikortoliko skupno idejno podlago. Njeni glavni in največji predstavitelji Anatole France, Romain Rolland, Henri Barbusse, Gerhart Hauptmann, Maksim Gorki, Leonid Andrejev, Ivan Cankar, Bernhard Shaw, Upton Sinclair, Walt Whitman, Rabindranath Agore so idejni predhodniki bodoče proletarke umetnosti.

V najmodernejši dobi opazamo v umetnosti v glavnem dve večji struji, ki gresta paralelno z idejnimi strujami prejšnjih dob: na eni strani dekadentni futurizem zopet kot izraz duševnega propadanja meščanske družbe, na drugi strani pa ekspresionizem, kot duševna reakcija nanje, le da se nam obe tendenci kažejo v še večji potenci kakor poprej. Futurizem je izraz perversnega meščanskega človeka, ki pozna edino še eno zahtevo in eno pot: izživeti se, ne imajoč več v sebi nobenega smisla za kako duševno stremljenje in ne imajoč tudi nobene idejne podlage več za to. Nasprotno pa je ekspresionizem krčevit vzklík za človekom, za individualnostjo, ki ji zabranjuje moderna družba možnost svobodnega razmaha. Ekspresionizem sicer nima izrazite progresivne idejne podlage. Je le izraz mahoma vzkipelih čustv, protest proti žaljenju človečnosti in ima kot tak moralno skupnost in velik moralen pomen. Idejno je razkosan in še na poti iskanja.

Še nikoli poprej se ni tako vsiljevalo človeku pred oči vprašanje: kakšen namen naj ima pravzaprav umetnost. Veliki misleci Rousseau, Černiševski, Tolstoj i. dr. so stali pred istim vprašanjem in so morali dosledno svojim idejam umetnost — zavrniti. Toda oni so nezavedno zavrgli le umetnost propadajočega vladajočega razreda in niso obenem videli vstajati na drugi strani novega mladega razreda s povsem drugim, zdravim duševnim stremljenjem in umetnostnim hotenjem. Niso tudi spoznali velikega socialnega pomena umetnosti.

Danes je umetnik postavljen pred alternativo: l'art pour l'art, ali l'art pour l'homme — umetnost zaradi umetnosti, ali umetnost zaradi človeka, ali je njegov cilj imaginarna «čista» umetnost, ali je njegov cilj s svojim delom pripomoči k dosegu človeka in njegovega bivanja in stremeti za njegovo popolnostjo. In resnični umetnik se bo kmalu odločil. Artizem ne more zadostovati in ne zadostuje več duševnim potrebam modernega človeka, ki hoče poglobitve mišljenja in čustvovanja in ki se ne naslaja več ob zvonkljanju lepih besed. **Ideja, občutena in doživeta v umetnikovi duši in ovita v lepoto vsebine in oblike** more zadostiti duševnemu stremljenju modernega človeka, ga zagrabit in vplivati nanj. Umetnik, ki se tega zave, ki se zave svojega socialnega poslanstva, — to je danes resnični umetnik — bo kmalu našel idejo svojim delom in se ne bo le zibal v plitvih vodah artizma. Zagrabil bo v vrtnice našega življenja, znal ga bo uporabljati in ustvarjati iz njega v luči svojega notranjega doživljanja. Mehka, trubadurska lirika je lahko danes resničnemu umetniku le izraz resignacije. Sila, moč v ideji in obliki more danes zagrabit človeka in vzbuditi v njegovi duši isto občutje.

In katera je danes najsilnejša, najmočnejša, življenja zmožna, najlepša, najplemenitejša in najvzviše-

nejša ideja? Ali ni to ravno **socializem** v svojem socialnem, kulturnem in etičnem stremjenju? — Veliki ruski mislec, anarhist Peter Kropotkin piše v svojem apelu na mladino o nalogah umetnika: «Toda ako čuti vaše srce zajedno s celim človeštvom, ako imate vi kot pravi pesnik smisla za življenje, ne morete ostati ravnodušen pred morjem bolesti, katere valovi segajo tudi do vas, pred ljudstvom, ki umira od lakote, pred mrtvimi trupli, nakopičenimi v rudokopih, pred izmučenimi tolesi, ki ležijo vsevpred pred barikadami, pred vrsto izgnancev, ki živijo pokopani v snegu Sibirije ali na bregovih tropskih otokov, pred boleznimi vzdihanjem premaganih in pred orgijami zmagovalcev, pred junaštvom v borbi proti divjaštvu, pred vzvišenim zanosom in pred nizko zlobnostjo; stopili boste v vrste tlačanih, kajti uverili se boste, da se nahaja vse ono, kar je

lepo, veliko, vzvišeno — celo življenje — sploh vse na strani onih, ki se borijo za luč, za človeštvo, za pravičnost.»

Podal sem le nekoliko misli o tem vevlačnem problemu, misli, ki bi morale zanimati vsakega modernega intelektualca, ki ni zagrizen boritelj in zagovornik — omejenosti — in ne le literatov, kajti smernice in podlaga, s katere te izhajajo, so danes postulat — življenje, katerega nositelj je danes najzavednejši in najnaprednejši del človeštva, Polemika, seveda resna in stvarna, ki bi se iz teh misli razvnela bi mnogo pripomogla k **ločitvi duhov, ki je predpogoj uspešnega kulturnega napredka**. Povod k polemiki bi pa morale dati misli, izražene v 3. odstavku spisa, ki so socialno-filozofski temelji vseh ostalih izvajanj.

VL M.

IZ ORGANIZACIJE.

SOCIALNI TEČAJ

«Zveze slovanskih učiteljskih društev»

se vrši nepreklicno od ponedeljka, 11. septembra, do (vštevši) sobote, 16. IX. t. l. pri Sv. Luciji. Priglasencev za ta tečaj je že danes toliko, da je v tem oziru uspeh že zagotovljen. Od nekega učiteljskega društva se je prijavilo skoro 20% članstva, tako da se bo udeležil tečaja vsak peti tovariš oz. tovarišica. Če bi prispevala vsa učlanjena društva v tem razmerju k tej akciji, stali bi danes pred najrazveseljivejšim pojavom učiteljske organizacije v dobi zadnje generacije.

Prosimo vse tiste, ki se mislijo tečaja udeležiti, so pa prigrasitev iz kateregakoli vzroka opustili, da to nemudoma store. Zadostuje ime in priimek na dopisnici, ki naj se takoj odpošlje na naslov: Ludvik Tavčar - Bazovica pri Trstu. Pri Sv. Luciji bo treba poskrbeti za marsikaj, zato je neobhodno potrebno, da ima pripravljalni odbor celotno število udeležencev tečaja čimprej v rokah.

Vsak udeleženec naj prinese toaletne rekvizite s seboj.

Začetek predavanja je vsak dan ob 9ih, le prvi dan, v ponedeljek (11. sept.) izjemoma ob 10. uri. Za popoldanske diskusije se urnik določi sporazumno z vsemi udeleženci tečaja.

N. B! — Neobhodno potrebno je, da vsak udeleženec tečaja prinese s seboj dve rjuhi in eno odejo (gorko), ker se v Sv. Luciji ne dobi dovolj ogrinjala.

Ildrijsko učit. društvo je zborovalo dne 18. junija 1922. v Ildriju.

Pozdrav tovarišice predsednice je vseboval zahvalo za vseletno zanimanje in za obilo udeležbo pri društvenih sestankih in zimskih prejah in željo, da bi se društvo dvignilo v število članov tako, da bi bila lahko tudi duševna bilanca društvovanja v prihodnje vedno ugodnejša. Kot zapisničarici sta bili izvoljeni z vzklikom tov. Milena Novak in M. Kunc.

Tovarišica tajnica poda svoje poročilo, kojega vsebina je v glavnem sledeča: Vsled politične preureditve našega bivšega šolskega okraja — logaškega

— se je moralo tudi naše društvo reorganizirati. Število članov se je zmanjšalo, društvo si je nadelo ime novo nastalega okraja in izvolil se je nov odbor. Danes šteje društvo 24 tovarišic in 2 tovariša. Društvo je imelo v preteklem letu 3 zlete, proslavilo je 15letnico Gregorčičeve smrti in v zimskih mesecih prirejalo tedenske «preje», pri katerih so se čitela beletristična in sociološka dela. Obvezni za društvenike so bili mesečni prijateljski sestanki, ki jih je bilo 10 in pri katerih je bila povprečna udeležba $\frac{2}{3}$ članstva. Pri njih se je predavalo o sledečih temah: M. Lapajne, «Tolstoj kot učitelj», M. Rupnik, «Preosnova slovenskega vzgojstva na demokratiški podlagi», L. Kos, «Ellen Key — nekaj njenih nazorov iz Otroškega stolčja», Matej Mikuž, «Kaj je kultura», Marica Mikuž, «O Strossmayerju in njegovi dobi», Fr. Mačkovšek, «Prešeren in Petrarca», K. Burnik, «Nekaj o delavni šoli».

Tovarišica blagajničarka ugotavlja, da so člani redno plačevali članarino in se jim zato toplo zahvaljuje. Končni rezultat njenega poročila je sledeči: V letu 1921. so znašali dohodki L 1765.30, izdatki L 1607.85, ostanek L 157.45. V letu 1922. do 18. junija je bilo dohodkov L 1013.95, stroškov L 215.40, ostalo L 798.55. Za prvo polletje se pošlje v Zvezo 583 L, tako ostane v blagajni 215.55 L. Tov. Fr. Mačkovšek in L. Novak sta račune pregledali in jih našli v redu.

Knjižničarka poroča: Knjižnica šteje 27 del, od teh je 8 časopisov, oziroma revij in sicer: Učit. list, Popotnik, Učit. tovariš, Njiva, Dom in svet, Mladika, Prerod. Izposojil je bilo 137 med 13 članov.

V novi odbor so bili izvoljeni: M. Kavčič, predsednica; L. Kos, tajnica; M. Lapajne, blagajničarka; M. Mikuž, poročevalec; M. Rupnik, Fr. Mačkovšek, Fr. Kenda, odbornice. M. Novak, M. Kunc.

UPRAVA «NOVEGA RODA» naznanja, da v septembru ne izide «Novi Rod in da bo izšla septemberska številka združena z oktobersko tako, da dobe naročniki ob polovici oktobra zopet dvojno številko, septembersko in oktobersko skupaj, ki bo veljala 2 liri kakor julijsko-avgustna številka; zato prosimo lokalne upravnike, da uredijo pobiranje naročnine za 4. četrtletje tako, da bo plačana z oktobersko tudi septemberska številka.

Morebitne izpremembe števila naročnikov v začetku šolskega leta naj dobi uprava najkasneje do 10. oktobra t. l., ker drugače jih ne more vpoštevati pri oktoberski ekspediciji.

ŠOLSKE VESTI.

STANJE LJUDSKEGA ŠOLSTVA V SLOV. DELU KOPERSKEGA OKRAJA

(Šol. l. 1921 — 22)

(K debati pri Zvezinem delegacijskem zborovanju o šolskih razmerah v Ist i.)

I. Zaprte šole.

Tek. št.	IME ŠOLE	Število razredov	OPOMBA
1	Gažon (Pomjan)	1	V vseh teh krajih je razen v Kopru v najslabšem slučaju 99% slovenskega prebivalstva.
2	Puče	1	
3	Koštabona	1	
4	Krkavci	1	
5	Babiči (Marezige)	1	
6	Hrastovlje (Dekani)	1	
7	Podpeč	1	
8	Sočerga (Buzet)	1	
9	Sv. Peter (Piran)	1	
10	Kaštel . . . . . hrvaška šola	1	
11	Koper (Koper)	1	
12	Sv. Lucija (Piran)	2	
			Privatna šola CMD.

II. Opušteni razredi na obstoječih šolah.

Tek. št.	IME ŠOLE	Število otrok	Število obstoječih razredov in uč. moči	Število ukinjenih razredov	OPOMBA
1	Marezige	143	1	1	Otroci iz Babičev hodijo v Marezige ker je v Babičih razred zaprt. Na 2237 otrok je 19 razredov z 16 učnimi moči.
2	Truške	+ 110 (Babiči)	eksk. } 1	1 1/2	
3	Boršt (Marezige)	160	eksk. } 1	1/2	
4	Dekani	110	2	1	
5	Rižana	209	eksk. } 1	1/2	
6	Predloka	94	eksk. } 1	1/2	
7	Osp	146	1	1	
8	Dolina	125	4	1 (paral)	
9	Škofije - Plavje	370	4	1 (")	
10	Klanec	476	eksk } 1	1/2	
11	Prešnica	108	eksk. } 1	1/2	
12	Krvavi potok	70	1	1	
		116			

III. Slovenske šole spremenjene v italijanske (po premirju)

Tek. št.	IME ŠOLE	Število razredov	OPOMBA
1	Gažon	1	Sedež šole je sedaj v bližnjih Sergaših. Pred vojno italijanska, med vojno slovenska. Prebivalci vsi Slovenci. Pred vojno italijanska (Legina) in slovenska. Italijanska šola le v šol. letu 1920 - 21. Sedaj zopet slovenska, ker je za italijanščino namenjeni učitelj sam začel poučevati slovensko.
2	Puče	1	
3	Koštabona	1	
4	Krkavci	1 ali 2	
5	Sv. Peter	1	
6	Sv. Lucija	4	
7	Rižana	1	
			Prebiv. izključno slovensko.

IV. Novootvorne italijanske šole v popolnoma slovenskih krajih.

Tek. št.	IME ŠOLE	Število razredov	O P O M B A
1	Manžan (Pomjan)	1	Ta šola je na mestu že prej obstoječe italijanske šole v Pomjanu. V Pomjanu je sicer slovenski r zred te šole, toda le po imenu. Na njej poučuje slovenščino slovenska renegatinja v popolno zadovoljstvo italijanskih krajnih in okrajnih oblasti.

NB. Ta statistika je kolikor se tiče I., II. in III. poglavja po možnosti natančna. — Novoustalovljenih italijanskih šol v slovenskih krajih bo gotovo več, so pa kraji ob periferiji okraja, kjer pred vojno sploh ni bilo nikakih šol.

Pokojsniški zakon za učitelje je bil sprejet v poslanski zbornici tekom zadnjega zasedanja. Stanovski listi v starih provincih prinašajo to vest kot lepo zmago dolgoletnih, upravičeno njih zahtev ljudskošolskega učiteljstva.

Za nas je važno, ali se bo zakon apliciral v Jul. Krajini nespremenjen ali z ozirom na obstoječi pokojniški zakon. Reklo se je že na drugem mestu, da bi nam bil zakon, kakršen je prišel iz parlamenta, v škodo, dasi je za stare pokrajine v državi lepa pridobitev. Videli bomo, kaj bo v tem oziru dosegel gor. grad. prov. deželni zbor.

Zanimivo je, da se je tekom rapravljanja o pok. zakonu sprožilo tudi vprašanje pasivne vol. pravice učiteljstva v občinske zastope. Izgleda, da bi učiteljstvo pas. volilno pravico doseglo, če bi se le odločno zavzelo zanj, ter se brezobzirno vrglo v boj. Ali bo Zveza storila kdaj to potrebno delo? Vlada namreč sama ne ve, ali smo občinski, ali deželni, ali državni nastavljenici, zato je tudi tuptam kdo med nami prepričan, da smo pol-miš-pol-tič. Eh, križ je z našo hermafrodiško eksistenco!

Deželni šolski svet za Goriško je baje zagotovljen. «Goriška straža» z dne 23. avg. t. l. poroča: Kakor izvemo iz najzanesljivejšega vira, je obnovev gor. dež. šol sveta zagotovljena in se bodo tozadevna imenovanja izvršila v najkrajšem času. S tem bi bilo važno vprašanje dežela za nas ugodno rešeno.

Vsako mrvico pravice moramo torej še enkrat izbojevati! Reakcija je tako močna, da brez pomišljanja in brez skrbi ovira vse, kar je bilo že davno priznano kot zdravo in pametno. Z avtokratizmom in terorjem vladati ni težko in ni nikaka umetnost. Šlo bo, dokler bo moglo. Vse se da pogaziti, šolski zakon in učiteljstvo, šola in pravice ljudstva. Toda če kaj, moralne dobrine so še vedno ostale in preživle nasilnike in njih sisteme.

V idriškem in postojnskem okraju še danes ne poznajo okrajnega šolskega sveta, v sežanskem okraju je samo senca brez moči, humbug in nadležna institucija. Povsod se že lahko rešujejo šolske zadeve in učitelji se bodo v kratkem premeščali po gostilnah ob obilini pijači, samo ne po zakonih in po pameti. Naj živi reakcija!

Iz seje pomnoženega okraj. šol. sveta tolminskega. Za definitivno učiteljico v Tolminu se imenuje Franja Pagon. Razpišejo se vsa prosta mesta za učiteljice in učitelje v okraju. Dovolijo se razne naprave in poprave šolskih poslopij. Nagrade potovalnim učiteljem se z ozirom na razdaljo primerno zvišajo. Ker je v okraju občutno pomanjkanje učiteljstva, ki se še poveča vsled odhoda nekaterih učiteljic iz okraja, se soglasno sklene zategniti vpoklica učiteljev-voja-

kov vsaj za 2 leti. Sprejme se proračun za 1922-23. leto, ki izkazuje okroglo 963.000 L. stroškov. Podpora, ki jo je deležno učiteljstvo drugih okrajev, je šla po vodi, ker so nas pustili naši psevdoprijatelji na cedilu.

R.

Solske knjige za leto 1922-23. Odsek za sestavo slov. šolskih knjig poroča:

Za šolsko leto 1922-23 so sledeče slovenke učne knjige na razpolago:

A) **Berila:** Potrjena in pripuščena so:

1. «**Prvo berilo**», (abecednik) prirejeno po Widru, za prvi razred (I. šol. leto), cena L. 3.50.

2. «**Drugo berilo in slovnica**», sestavila Ferdo Kl. inmayr in Hinko Medič; slovnico sestavil Engelbert Gangl. Namenjeno II. razredu (II. šol. leta), cena se določi pravočasno, sukala se bo krog 4 lir.

3. «**Tretje berilo**», prirejeno po E. Ganglu, za III. razred (III. šol. leto), cena L. 5.50.

4. «**Četrto berilo**», prirejeno po E. Ganglu, za IV. razred (IV. šol. leto), cena L. 6.—

5. «**Peto berilo**», sestavili Iv. Danev, And. Kenič, Ferd. Kleinmayr, Sid. Krapševa, Fr. Ločnikar, Mat. Mikuz, jezikovno uredil Janko Samec. Berilo je namenjeno za V. in VI. razred (V. in VI. šol. leto), služilo bo pa izbornu tudi za višja šolska leta. Cena se določi pravočasno.

Opomba: Berila pod 2.) in 5.) so publikacije učit. odseka za sestavo slov. šol. knjig v Italiji ter že v rokopisu potrjena. — Glede hrvaških beril glej nižje doli!

B) **Slovnikiški pouk.** Posebnih slovnice, oziroma jezikovnih vadnic letos ne bomo imeli, ker ministrstvo predloženi rokopis tov. Ivana Vouka ni potrdilo.

C) **Računstvo:**

Potrjene so Benolli-Fiaminove «**Računice**», ki jih je privedel tov. Ferdo Kleinmabr, in sicer:

Računica, I. del za I. šol. leto, cena L. 1.80.

Računica, II. del za II. šol. leto, cena L. 1.80.

Računica, III. del za III. šol. leto, cena L. 2.—

Računica, IV. del za IV. šol. leto, cena L. 2.20.

Računica, V. del za V. in višja šol. leta, cena L. 2.30.

Opomba: Od III. dela naprej je Računicam pridodan dodatek o geometriji. Odsek za sestavo slov. šol. knjig je sicer že predložil v rokopisu Prvo in Drugo računico tov. Ant. Kutina, a dosedaj nima od ministrstva še nobenega odgovora. — Zgoraj navedene Računice se po mnenju tov. Avg. Rajčiča začasno lahko dobro uporabijo na hrvaških ljud. šolah.

D) **Veronauk:**

Potrjeni od trž. škof. ordinarijata:

1. «**Katoliški katekizem ali krščanski nauk**», enotna izdaja za vse razrede. Cena L. 4.—

2. Panholzerjeve **«Male Zgodbe»**, za II. in III. razred, cena L 1.80.

3. Panholzerjeve **«Velike Zgodbe»**, za višje razrede, meščanske in srednje šole. Cena L 4.—.

Opomba: Dosedanja cena štev. 1.) in 3.), ki je bila 6 lir, se je znižala na 4 lire.

E) **Posebne učne knjige**. Potrjene oziroma pripuščene so:

1. Senekovič: **«Fizika in kemija»**, I. del za I. razred meščanskih šol. Cena L 5.—.

2. Senekovič: **«Fizika in kemija»**, II. del za II. razred meščanskih šol. Cena L 6.—.

3. Senekovič: **«Fizika in kemija»**, III. del za III. razred meščanskih šol. Cena L 5.50.

4. Macher: **«Prirodopis»**, I. del za I. razred meščanskih šol. Cena L 8.—.

5. Macher: **«Prirodopis»**, II. del za II. raz. mešč. šol. Cena L 8.—.

6. Macher: **«Prirodopis»**, III. del za III. raz. mešč. šol. Cena L 8.—.

7. Bandelj: **«Zgodovina Italije»**, pripuščena kakor pomožna knjiga. Cena L 3.80.

Opomba: Kakor bilo ter tekst za splošno zgodovino, ustavoznanstvo in dr. bo meščanskim razredom začasno služilo **«Peto berilo»**.

F) **Italijanski jezik**.

Najbolje bodo služile slednje potrjene knjige: Redento Giuliani **«Vita e Lavoro»**, letture per le scuole elementari. Popolna izdaja obsega:

I. del (Sillabario e compimento) lire 3 st. 60;

II. del (Lettture e sussidiario) lire 4 stot. 20;

III. del (Lettture e sussidiario) lir 5 stot. 20;

IV. del (Lettture) lire 4;

IV. del (Sussidiario) lir 6;

V. del (Lettture) lir 5;

V. del (Sussidiario) lir 9.

«Letture» obsegajo beletristični oddelek, «Sussidiario» pa pouk v realijah. **Za nas bi prišli v pošte v prvi vrsti le I., II. in III. del.**

G) **Berila za hrvaške ljud. šole.**

Od ministrstva je potrebna **Prva** čitanka (abecednik) in **Druga** čitanka tovarišev Avgusta Rajčiča in Bafa. **Obe sta že v tisku in bosta pred začetkom šol. leta že na razpolago.** Tretja čitanka je danes šele v očni. Druga čitanka obsega tudi slovnico, pismene vezbe ter osnovne pojme za pouk v realijah; krog 180 strani, cena 6 lir.

***

Odsek za sestavo slov. šolskih knjig je predložil tudi že v rokopisu «Tretje berilo» in «Četrto berilo» za slov. ljudske šole; prvo je bilo te dni tudi že potrjeno od ministrstva, vendar te dve knjigi ne prideta še v pošte za šol. leto 22.-23. Novi Abecednik (Prvo berilo) pa se šele spisuje.

***

Vse gori omenjene učne knjige so izšle v založbi **«La Editoriale Libreria»** (prej «Istit. edit. scient.») v Trstu, Portici di Chiozza štev. 1, kamor naj se c. tovariši obrnejo s svojimi naročili. La Editoriale Libreria pošilja te knjige povsem franko, t. j. ne zaračuna železniških ali poštinih in drugih stroškov. Šolska vodstva prejmejo pri naročilih 10odstotni popust na skupni vsoti, oziroma dobe na vsakih deset plačanih izvodov po en izvod zastoj. —m—

Meščanske šole v Sloveniji. Meščanskih šol ima Slovenija 22 javnih in 9 zasebnih-samostanskih. Na javnih meščanskih šolah poučuje 181 učnih moči, na zasebnih pa 81, skupaj 267 učiteljskih nameščencev. Šole obiskuje 1632 dečkov in 3442 deklic.

Osebnost. Tov. Vinko Fakin v Škrbini se je poročil dne 2. 8. z gđc. Kristino Lozej. Bilo srečno.

KNJIŽEVNOST IN UMETNOST

Glasbeni večer tržaške Glasb. Matice dne 15. jul. pri Sv. Jakobu. Ves spored, izvzemši dveh točk kvarteta, pri katerem poje tudi ravnatelj V. Šonc, so proizvajali gojenci Glasb. šole. Izbera in razporedba programa ni bila že zato zelo akusna. V bodočnosti naj ne nastopajo učitelji z učenci, naj ne sledi celi vrsti violinistov cela vrsta pianistov, program naj bo krajši ali pa naj se priredi več večerov, **Matični programi** naj bodo tudi po večini iz **slovenske literature** — posebno po samospeve ne hodimo k Nemcem niti Čehom, dokler naših, ki niso slabši od tujih, ne poznamo.

Iz Šončeve pevske šole ima najboljši pevski organ Alojž Kalin, ki je zapel zaradi indispozicije, mesto iz Smetanovega «Daliborja», Pavčičevo «Pred durmi». Tudi pri tej pesmi se ni rešil indispozicije, ki je bila spremljana od zaspane interpretacije.

Matilda Šonc je zapela dve Schumanovi pesmi tako, da se mi je srčno smilila. Manjka ji organ, temperament in pa — **avtokritika**.

Milan Zega je propagiral naše samospeve: Mirka in Michla. Njegov bas je brez soka, interpretacija brez plemenite strasti. Mirk in Michl zahtevata dobre interprete.

Šonc poučuje po najznamenitejši, svetovni Garciji pevski metodi, škoda, da ima smolo v izberi materiala. Pravim izberi, ker poznam mnogo lepih glasov... Pri kvartetu se je lepo videl uspeh te metode. Vsi glasovi so se zlili v eno samo barvo, škoda da ni tehnika vseh članov kvarteta enako razvita.

Imponiral mi je resen nastop kvartetistov, ki je pričel o poglobljenju in ljubezni do stvari. Vendar tudi to ne sme biti pretirano, zakaj, če dodamo k temu še strah, izgleda vse preveč obupano... To se je posebno opazilo pri koncih fraz, ki niso izvenele s tisto udanostjo, ko človek dahne z zatisnjenimi očmi v hrepenenju tja v neskončnost. Tudi zavlačevalo se je vse preveč. Mirkova «Na trgu» je bila skoraj parodično podana. Na splošno je manjkalo interpretaciji več **božjega solnca in srčne topline**.

Mislejevi in Ivančičevi violinski učenci so v pravih rokah. Oba poučujeta po Ševčikovih metodah, ki dela po vsem svetu čudeže. Želel bi jima, da posvečata še več pažnje na ritem in prednašanje.

V klavirski šoli poučujejo Chiurkov, Mirk in Šonc. Priznati moram, da so klavirski in violinski učenci od lanskega leta zelo napredovali. Mnogo je nadarjenih učencev, ki so v mojsterskih rokah, posebno Šončevi učenci zaslužijo vse priznanje. Želel bi edino, da bi bila metoda v klavirski šoli — **modernejša**.

Pevskega zbora nismo ta večer slišali zaradi naših žalostnih razmer. Glasbena Matica ima sedaj nov odbor iz krepkih osebnosti, ki bodo morale najti pot tudi preko razmer. Matica nima samo glasb. šole na programu, ravno **iste in večje važnosti je delovanje Matice izven šole**. Bilanca letošnjega izvenšolskega dela je izdaja 15 zborov. Upajmo, da bo konec prihodnjega šolskega leta žetev bogatejša. Če kedo — to jaz srčno želim: **Bog daj!** **Srečko Kumar.**

Vinko Vodopivec: Skladbe za moški in mešani zbor. Samozaložba. S to zbirko je skladatelj po mojem mnenju hotel obogatiti arhive vaških zborov, ki trpe danes res veliko sušo. V koliko je zadostil temu namenu, sprigorim ob koncu. Zbori so pisani v najenostavnejšem načinu, to se pravi, v enostavnih harmonijah, ki obstajajo iz treh, štirih temeljnih akordov. Okoli štirih akordov se giblje vsa harmonija od prvega do zadnjega zbora.

Originalnega nimajo zbori nič na sebi. Skladbe preveča skozi in skozi duh narodno-cerkvene glasbe, česar pa bi ne štel v zlo, če bi skladbe ne imele še druge slabosti, da so namreč precej in na več mestih preplonkane. Tako nas na primer spominja, to se pravi preveč spominja zbor «O večerni uri» na Zajčev zbor «Večer na Savi», dalje drugi del «Fantovske» na Volaričeve «Slovenske mladenke». Tudi začetek «Naročila» je močno podoben Schumanovemu «Der wilde Reiter» itd. «Pri oknu» bi bil še primeroma dober, ko bi ne dišal po tako ogabnem «Wierner Valzer-ju». Saj bi se vendar Jenkovi globoki liriki ne smeli dati trubadurski značaj! «Žabe» nas ne morejo spraviti v veselo razpoloženje, kar je skladatelj namen. «Pobratimija» ima ritmične hibe, ki s kajo radi tega posamezne fraze tako, da sili $\frac{1}{4}$ ritem v $\frac{3}{8}$. Začetni motiv v «Svarjenju» sili v tonično mol — paralelo, tako, da nas zelo moti začetni akord f-durja ko nastopijo vsi štirje glasovi. Morda bi ne bilo slabo in povsem naravno, ko bi glasovi nastopili v D-molu. Najboljša iz cele zbirke sta gotovo zbora «Barčica» in «Naročilo». Pa tudi «Naša Zvezda» zasluži pohvalo. Predvsem pa doseže «Barčica» višek, le škoda, da se začetni motiv, ki posnema valovanje, ne razprga na isti način dalje. Tudi glasovi, ki nastopajo v sredi posamezno, nam kvarijo lepo razpoloženje.

Toliko o posameznih zborih, o namenu pa povsem nekaj drugega. Morda bo tudi g. V. Vodopivcu znano, ravno radi tega, ker se že mnogo let ukvarja z glasbo, da je stališče, ki ga zavzemajo popularni skladatelji, popolnoma zgrešeno. To stališče je rodilo nemško opereto, ki jo moramo tisti, ki čutimo še kaj svetega v glasbeni umetnosti, na vseh koncih in krajih pregnati in uničiti, zastaviti tudi vse moči, da se in najprej dovezeta za banalnost. Pisati za ljudstvo se pravi pisati v njegovem značaju, ki je predvsem in najprej dovezeta za banalnost. Pisati za ljudstvo se pravi ljudstvo vzgajati. Pravi umetnik pa gre še dalje in nadaljuje delo, katero so njegovi predniki končali in mu zato ljudstvo, kateremu so razmere presekale kulturni razvoj, ne more biti merilo. Če pa že hoče pisati «da ga bo ljudstvo razumelo» ima zato mnogo boljših sredstev na razpolago. Jaz mislim, da je bil svoječasno temu edino E. Adamič kos. Ljudstvo pa poje danes že Lajovca in je tudi Kogoju dostopno, kakor smo videli že na nekaterih koncertih. Torej vsak skladatelj, ki hoče doseči svoj pravi namen, naj se šola pri Lajovcu in Kogoju ter naj enkrat za vselej napravi križ nad Vilharjem, Volaričem et. comp.

S tem pa nočem odganjati pevovodij od teh zborov, nasprotno, vsak naj si jih ogleda in zbere, kar je dobrega. Zbori so brez vsakih tehničnih težkoč in verujem, da bodo vaškim pevovodjem dobrodošli, toda nikar naj se ne radi tega zanemarijo naši največji možje, ki so: Lajovic, Kogoj, Ravnik. Naj omenim tri Koporčeve mešane zборе, ki jih je izdala pred kratkim umetniška založba «Treh labodov».

Naša pot mora biti povsem napredna. Kakor je treba dovesti danes ljudstvo do razumevanja nove

družabne tvorbe, tako je treba napraviti ljudstvo dostopno razumevanju nove umetnosti, nove kulture in na polju glasbene umetnosti novih harmonij. To je napredno in vse drugo je nazadnjaško.

Karol Pahor.

Tovariš Pahor je v nekaterih stvareh v tej kritiki v zmoti:

Ako preveča skladbe skozi in skozi duh narodno-cerkvene glasbe — je to nekaj originalnega, kar nam tudi dokazuje, da niso skladbe preplonkane. Preplonkane bi bile, če bi bila v njih glavna misel ali pa en od stavek uporabljen. V zboru «O večerni uri» nas res spominja motiv prvega dela, na Zajčev «Večer na Savi», medtem, ko je drugi del spet samo pod vplivom slov. ljudske pesmi. Podobne reminiscence imamo n. pr. tudi pri Wagnerju, ki spominjajo na Beethovna in Bacha; Wagnerjev Tristan je zgrajen iz enega motiva iz iz Beethovnovе patetične sonate.

Iz pesni «Pri oknu» ne diši ošabni «Wienervalzer», zato ne, ker že sam Wienervalzer (Strauss, Launer, Zichrer) ni ogaben, kajti ne smemo ga zamenjati z moderno opereto Leharja, Lev Falle Gilberta etz. V tej pesmi je sicer uporabljen valcerjev ritem, a je vendar idealiziran — posebno, ker je glasovna izpeljava v čisto ljudskem duhu. Tudi trubadurski značaj v tej pesmi, ni nič slabega; seveda ni to genjalni trubadur v Lajovčevi serenadi, temveč samo priprost fant.

Ritmične hibe «Pobratimije» so slučaj, ki se najdejo večkrat pri Havdnu, Beethovnu, to je le **momentalno zanikanje** taktovskega ritma. Tekom zanikanja ritma, bi bilo pogrešeno le v strogo ritmični muziki, n. pr. v koračnici, valcerju, polki v — vsem, kar je posvečeno Terpsihori.

Začetni akord pri zboru «Svarjenju» ima v sebi vse tone dur akorda in se dotika obenem tudi sekste, ki je osnovni ton paralele (d mola), kar sledi pa bi bilo lahko v paraleli, ali pa lahko ostane v osnovnem tonovnem načinu (f duru). Enako dobro je oboje — odloča čustvo! Kljub temu, da sledi toniki zopet tonika, se doseže lahko efekt, če se poje prvi takt na f, drugi pa piano.

Naše polje je kraljestvo čustev in se mora presojati predvsem s tega stališča. — Moderna opereta uporabi vse efekte zato, da vzbudi, posredno ali neposredno najnižja čustva človeška in izrablja v ta namen posebno dol ritem.

Pred 1000 leti so prenevali slavčki ravno tako prijetno kot pojejo danes. Njih netje je takrat danilo srca, kakor jih dane danes. Rožice so cvetelo tedaj, kakor danes. Nešteto jih je velikih in kričečih, ki so presahne na naša tla, a ko je človek vonja željan, se povrne k domačim cveticam.

Tisto kar je zares občutnega v vsaki skladbi, nas gane, če tudi je zelo priprosto, kakor je ganilo pred 1000 leti občutljiva srca.

Prav ima Pahor z željo, da bi vsak današnji skladatelj šel z duhom časa, ker ima naš narod že veliko bogastva priprosto pisanega, a manika mu umetnejšega, da stopi v isto vrsto z drugimi narodi.

Ivan Grbec.

R. Lammel: «Weße zur Relativitätstheorie». Založništvo Frank'sche Buchhandlung, Stuttgart. Knjiga razlaga kolikor mogoče poljudno Einsteinovo teorijo o relativnosti.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

T. B.! Vašega članka ne moremo priobčiti, ker bi izgledal kot ponatis od drugod. Oprostite!